

19.

Szkolenie rodzin wspierających i zastępczych w zakresie pomocy rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji¹.

Zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych określa ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Obowiązek ten jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi².

Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych zapewnia się wsparcie, które polega w szczególności na:

- analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie,
- **wzmocnieniu roli i funkcji rodziny,**
- **rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny,**
- podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny,
- pomocy w integracji rodziny,
- przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny,
- dążeniu do reintegracji rodziny.

Rodzina może otrzymać wsparcie przez działania:

- instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny;
- placówek wsparcia dziennego;
- **rodzin wspierających.**

W celu wspierania rodziny, przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodzina może zostać objęta pomocą **asystenta rodziny i rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca (tzw. silna rodzina)** – przy współpracy asystenta rodziny – pomaga rodzinie przeżywającej trudności w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Pomoc ta będzie wynikać z przyjętego i zaakceptowanego planu pomocy rodzinie, a

¹ Art. 2 . Ustawa z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016 r. poz. 575, z późn. zm.)

² Art. 3. Tamże.

realizowana będzie na podstawie zawartej umowy. Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia rodziny i dziecka. Z rodziną wspierającą zawierana jest umowa, która określa zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy³.

Podstawowe założenia i cele szkoleń

Pomoc w rozwijaniu kompetencji wychowawczych rodziców dziecka w rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej polega najczęściej na organizowaniu i prowadzeniu:

- konsultacji i terapii systemowej rodzin,
- psychoedukacji,
- poradnictwa i treningu umiejętności wychowawczych dla rodziców,
- **grup wsparcia**, wolontarystycznych i samopomocowych,
- spotkań, **szkoleń**, konsultacji i poradnictwa specjalistycznego (pedagogicznego, prawnego, zawodowego, itp.),
- prowadzeniu zajęć o charakterze **szkoły dla rodziców**,
- mediacji⁴.

Warsztaty – to zajęcia grupowe, podczas których uczestnicy w bezpiecznym otoczeniu mają okazję odkrywać w sobie nowe możliwości i eksperymentować z nowymi doświadczeniami.

Cele szkoleń/warsztatów:

- ⇒ doskonalenie prawidłowych relacji rodzic – dziecko oraz dziecko – rodzic,
- ⇒ podtrzymywanie pozytywnych postaw rodzicielskich,
- ⇒ zmniejszenie poczucia rodzicielskiej bezradności,
- ⇒ pogłębienie świadomości i refleksji na temat skuteczności określonych metod wychowawczych,
- ⇒ ułatwienie zakwestionowania niektórych istniejących stereotypów i mitów odnośnie do wychowania,
- ⇒ odkrywanie w sobie potencjału rodzicielskiego,
- ⇒ integracja z innymi rodzicami,
- ⇒ lepsze zrozumienie siebie, ale także własnego dziecka oraz poszukiwanie nowych, twórczych rozwiązań codziennych problemów⁵.

³ P. Domaradzki, J. Krzyszkowski, *Wsparcie dziecka w rodzinie i pieczy zastępczej. Ujęcie praktyczne* (Ebook), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.

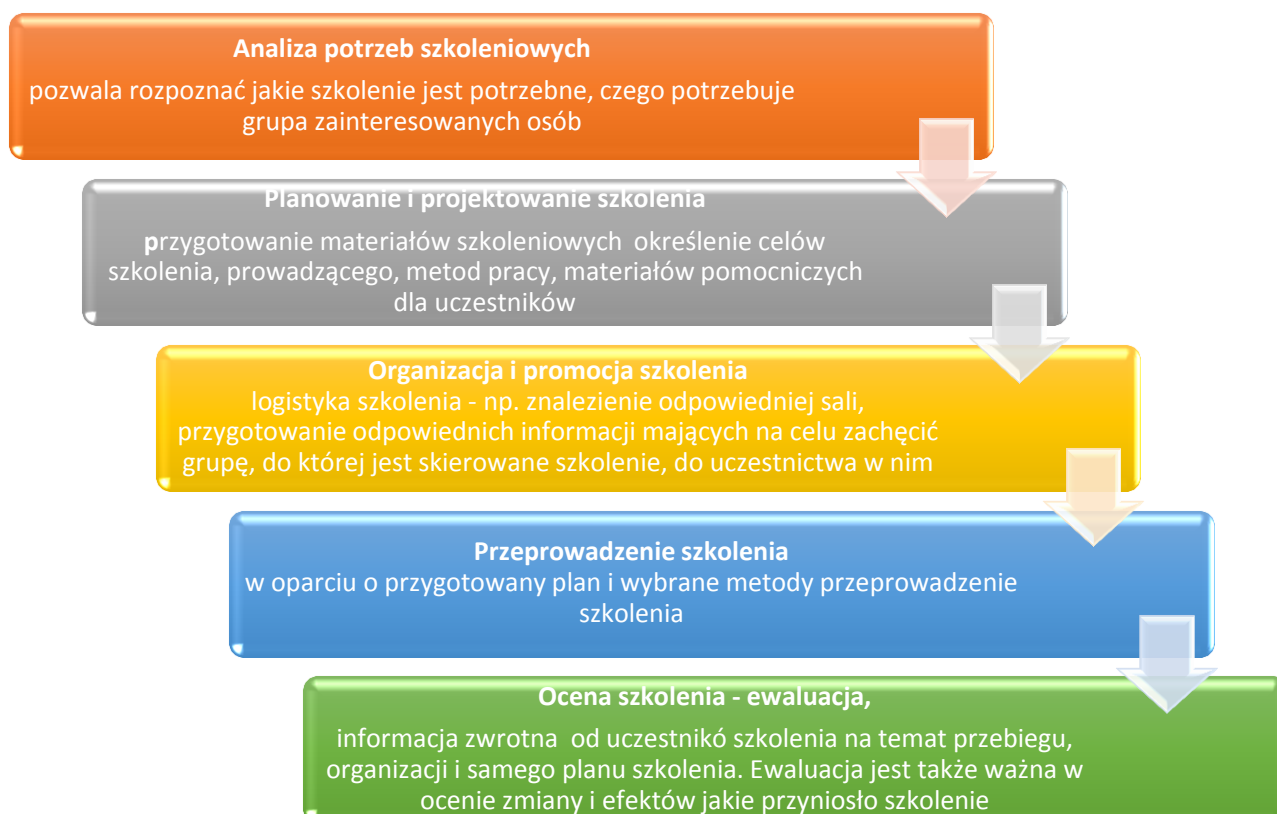
⁴ Ustawa z dn. 9 czerwca 2011 r. o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz.U.2017, poz. 697).

Etapy cyklu szkoleniowego

Każde szkolenie jest zbudowane w oparciu o pewien schemat, który pozwala na realizację sesji szkoleniowej w pracy z konkretną grupą. Taki model, umożliwia rozpoznanie kilku etapów szkolenia, które zazwyczaj po sobie następują.

Etapy cyklu szkoleniowego

Źródło: oprac. własne na podst. M. Łąguna, *Szkolenia. Jak je prowadzić, by...*, GWP, Gdańsk 2004.

Działania pozaszkolniowe

Istotne jest także aby ustalić jakie działania możemy podjąć po szkoleniu aby jego efekty utrwały się. Może zastanowić się wspólnie z grupą co każdy może zrobić w najbliższym czasie aby np. wprowadzić w życie wypracowane rozwiązania⁶.

⁵ *Wspomaganie procesu wychowawczego programami profilaktyczno-edukacyjnymi*, red. A. Bodanko, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1999.

⁶ Łąguna M., Kozak A., *Metody prowadzenia szkoleń. Czyli niezbędnik trenera*, wyd. GWP, Gdańsk 2012.

Planowanie organizacji szkolenia przebiega w następujących krokach:

- ⇒ Określenie **czasu trwania szkolenia**, od tego zależy długość warsztatów. W tym punkcie bardzo istotne jest także wskazanie: co chcemy osiągnąć, jak szeroki zakres tematyczny chcemy poruszyć, jakie umiejętności mają nabyć uczestnicy/czki szkolenia.
- ⇒ Opracowanie planu poszczególnych sesji (dni). Określenie, **która z metod szkoleniowych będzie najlepsza do osiągnięcia i nabycia konkretnych kompetencji**. Ważne jest podjęcie decyzji czy szkolenie ma odbyć się w jednym bloku, na przykład trwającym trzy dni, czy też trzeba rozłożyć je w czasie i zaplanować np. trzy dni zajęć w odstępach tygodniowych.
- ⇒ **Dobór trenerów/specjalistów**. Pytanie czy jesteśmy w stanie same/sami poprowadzić grupę, czy chcielibyśmy poprosić o wsparcie dodatkową osobę/y trenerów – specjalistów, którzy mogą prowadzić zajęcia równocześnie bądź kolejno po sobie. Dobierając osoby do prowadzenia danego warsztatu, należy wziąć pod uwagę znajomość zagadnień i tematów, jakie obejmuje szkolenie i dysponowanie aktualną wiedzą w tej dziedzinie, znajomość metod pracy z grupą – umiejętność ich dostosowania do konkretnego tematu, chęć wspólnej pracy i dobra komunikacja z grupą i organizatorami szkolenie.
- ⇒ **Długość sesji**. Ważne jest zaplanowanie jak długie mają być poszczególne sesje, oraz w którym momencie grupa powinna odpocząć podczas przerwy. „Długość poszczególnych sesji będzie zależeć o stosowanych metod oraz wielkości grupy, im większa jest dana grupa tym dłużej będą trwały poszczególne ćwiczenia, niektóre z ćwiczeń wymagają także więcej czasu jak np. odgrywanie ról.
- ⇒ **Ewaluacja szkolenia**. Istnieje wiele sposobów oceny efektów szkolenia:
 - a) dyskusja i zamknięcie kontraktu grupowego
 - b) ankieta ewaluacyjna (przykładowe wzory na s. 24; 33; 38)

Ważne by w każdym podsumowaniu sprawdzić do jakiej ogólnej zmiany przyczyniło się szkolenie. W jakim stopniu szkolenie spełniło oczekiwania osób uczestniczących, czy osiągnęli to co zamierzały wynieść ze szkolenia. Można to sprawdzić za pomocą zwyczajnego pytania na koniec sesji wśród wszystkich uczestników szkolenia, możemy przygotować ankietę ewaluacyjną albo posłużyć się konkretnym ćwiczeniem. Pamiętajmy, że to nie kontrola czy nadzorowanie, służy ona tylko jak najlepszej ocenie tego co udało nam się wypracować, aby na tej bazie ulepszyć przyszłe podobne spotkania⁷.

⁷ Tamże. Por. M. Łaguna, P. Fortuna, *Przygotowanie szkolenia. Czyli jak dobry początek prowadzi do sukcesu*. Wyd. GWP, Gdańsk 2008.

Planowanie organizacji szkolenia

Źródło: oprac. własne na podst.: Łaguna M., Kozak A., *Metody prowadzenia szkoleń. Czyli niezbędny trenera*, wyd. GWP, Gdańsk 2012.

Przykładowe 2 szkolenia (wraz ze scenariuszem) wg ww. kroków postępowania na stronach: 15-33.

Metody prowadzenia warsztatów z rodzicami

Aby dokonać wyboru konkretnej metody szkoleniowej, należy przede wszystkim kierować się celami jakie zostały postawione przed szkoleniem, oprócz tego istotna jest także wielkość grupy szkoleniowej, czas szkolenia, dostępne pomoce, umiejętności trenera, preferencja uczestników, poziom zaangażowania osób uczestniczących. Dynamikę prowadzenia szkolenia należy dostosować do poziomu energii grupy, nawet jeśli trener zaplanował coś wcześniej, a grupa jest wyraźnie zmęczona, poziom energii spadł, należy się zastanowić czy ćwiczenia nie zmodyfikować albo całkowicie z niego zrezygnować.

W trakcie pracy grupowej w zależności od umiejętności i talentów osoby prowadzącej stosuje się różne warianty metod szkoleniowych.

Rodzaje metod prowadzenia zajęć warsztatowych:

- ⇒ prezentacja
- ⇒ mini-wykład
- ⇒ gry integracyjne
- ⇒ prowadzenie dyskusji / krótkie dyskusje w małych grupach (“Buzz groups”)

- ⇒ studium przypadku
- ⇒ gra symulacyjna
- ⇒ psychodrama
- ⇒ praca w podgrupach
- ⇒ projekty i zadanie realizowane indywidualnie i zespołowo
- ⇒ burze mózgów
- ⇒ mapy myślowe⁸.

Najlepsze rezultaty w pracy z rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej przynoszą metody:

- ❖ **Konferencji Grupy Rodzinnej (KGR);**
- ❖ indywidualnych przypadków (case work) - jest sposobem badań, polegającym na analizie jednostkowych losów ludzkich, uwikłanych w określone sytuacje wychowawcze, lub na analizie konkretnych zjawisk natury wychowawczej przez pryzmat jednostkowych biografii ludzkich z nastawieniem na opracowanie diagnozy przypadku lub zjawiska w celu podjęcia działań terapeutycznych, socjalnych;
- ❖ **pracy grupowej (group work)** - to sposób organizacji procesu pomocy (lub wychowania), w którym pracownik socjalny ma przed sobą zespolony przez wspólne zadanie (problem) zbiór osób. Wiąże go nie tylko dialog z poszczególnymi członkami grupy, ale i umiejętność przewodzenia lub przodowania w grupie i takiego oddziaływania na grupę, aby odpowiedzialnym za działania grupy nie był tylko pracownik socjalny, lecz także członkowie grupy;
- ❖ organizowania społeczności lokalnej (community work) – polega na ulepszaniu sytuacji społecznej, lokalnej zjednoczonymi wysiłkami i mobilizacją siły społecznych do działań opartych na wspólnym planie wypracowanym za pomocą odpowiednich badań kompleksowych z wykorzystaniem zasobów najbliższego środowiska.

Konferencja Grupy Rodzinnej (KGR) jest to metoda polegająca na zebraniu jak największej ilości osób – członków rodziny w celu podjęcia próby rozwiązania problemu, jaki się w niej pojawił. To sposób, poprzez który rodzina ma szansę zebrać się razem w celu przygotowania, najlepszego z możliwych, planu wyjścia z sytuacji kryzysowej i podjęcia działań ukierunkowanych na rozwiązanie problemu poprzez odbudowanie systemu rodzinnego wsparcia.

Konferencja Grupy Rodzinnej składa się z kilku etapów: zgłoszenie rodziny, przygotowanie spotkania. Dzień spotkania, dzielenie się informacjami, prywatny czas dla rodziny i przygotowanie planu rozwiązania problemu, zaakceptowanie planu rodziny, realizacja wypracowanego planu przez rodzinę i jego ewaluacja⁹.

Metodę Konferencji Grupy Rodzinnej można wykorzystać w następujący sposób:

- w sytuacjach gdy zagrożony jest rozwój dziecka i stabilność jego środowiska opiekuńczo-wychowawczego;
- gdy dzieci doświadczają przemocy psychicznej lub seksualnej;
- trudności dzieci w szkole;
- zaburzenia zachowania dzieci i młodzieży;

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

- niepełnosprawność fizyczna lub psychiczna członka rodziny;
- młodościani rodzice;
- dziecko w placówce opiekuńczo-wychowawczej w celu nawiązania relacji z rodziną biologiczną;
- problemy zdrowotne (przewlekła choroba);
- opóźnienia rozwojowe;
- uzależnienia;
- ograniczone prawa rodzicielskie.

Korzyści płynące ze stosowania Konferencji Grupy Rodzinnej:

- wzmacnianie rodzinnych form opieki nad dzieckiem;
- skuteczniejsza **praca z rodziną w jej naturalnym środowisku**;
- zaangażowanie całej rodziny w rozwiązanie problemu;
- rodzina bierze odpowiedzialność za podejmowane decyzje, decyzje, które podejmuje samodzielnie;
- **rodzina czuje i wie, że ma wpływ na decyzje, które dotyczą jej życia**;
- rozwiązanie problemu nie spoczywa na pracowniku systemu pomocy rodzinie ale na samej rodzinie;
- przygotowanie konferencji grupy rodzinnej aktywizuje całą rodziną, co w efekcie może obniżyć koszty funkcjonowania systemu pomocy;
- zaangażowanie środowiska lokalnego w pomoc rodzinie;
- przeniesienie odpowiedzialności za rozwiązanie problemu z pracowników systemu na rodzinę, której problem dotyczy;
- **zmniejsza tak zwany syndrom wyuczonej bezradności**, który charakteryzuje większość osób korzystających z systemu pomocy;
- **zmobilizowanie i uaktywnienie zasobów rodziny**, uwypuklenie jej mocnych stron¹⁰.

Metoda pracy grupowej daje olbrzymie możliwości rozwiązywania wielu problemów dotyczących rodziny między innymi: uzależnień, bezrobocia, przemocy i częstych konsekwencji z nich wynikających w zakresie spraw opiekuńczo-wychowawczych.

Szczególne znaczenie w pracy metodą grupową z rodzinami dysfunkcyjnymi posiadają grupy wsparcia, grupy samopomocowe, grupy edukacyjne i socjalizacyjne. Są to grupy nastawione na pomoc rodzinie w jej prawidłowym funkcjonowaniu społecznym poprzez wspieranie jej zakresach spraw codziennych jednak dla danej rodziny będących niemożliwymi do przezwyciężenia w ramach własnych zasobów.

Grupa wsparcia poprzez celowe doświadczenia grupowe pomaga jednostkom i rodzinom uzyskać poprawę ich społecznego funkcjonowania i lepiej sobie radzić z ich indywidualnymi, grupowymi lub społecznymi problemami.

¹⁰ Tamże. Por. T. Gordon, *Wychowanie bez porażek szefów, liderów, przywódców*, Wydawnictwo PAX, 2000.

Wyodrębnia się następujące typy grup:

Grupy rekreacyjne – idea tych grup sprowadza się do organizowania zajęć dla aktywności fizycznej i rozrywki. Oprócz rekreacji drugą ich ważną funkcję stanowi profilaktyka, gdyż grupy te stanowią niejako alternatywę dla grup ulicznych.

Grupy umiejętności rekreacyjnych – posiadają bardziej stałą strukturę niż grupy wspomniane powyżej, z reguły posiadają formalnego przywódcę (trenera), realizując precyzyjnie zdefiniowane cele (podnoszenie umiejętności warsztatowych czy sprawnościowych).

Grupy socjalizacyjne – nastawione są na kształtowanie zachowań jej członków w taki sposób, aby były one powszechnie akceptowane. Celem tych grupy jest umacnianie wiary w siebie oraz zwiększanie zaradności życiowej. Społeczności te posiadają przywódców, którymi najczęściej są pracownicy socjalni.

Grupy terapeutyczne – celem tych grup jest doprowadzanie jednostek do przeanalizowania swoich problemów oraz wypracowania sposobów ich skutecznego rozwiązania. Grupy te wykorzystują wiele technik psychoterapeutycznych. Atutem terapii odbywanej grupowo jest fakt, że terapeuta specjalista służy w danej chwili pomocą szerszemu gronu osób potrzebujących niż w przypadku pracy indywidualnej.

Grupy spotkaniowe – tak zwane T-grupy, pomagają w zwiększaniu świadomości swoich uczestników, członkowie poznają opinię innych jednostek na własny temat w warunkach psychicznego bezpieczeństwa, zmieniają negatywne nastawienia do siebie, otoczenia i innych ludzi.

Grupy edukacyjne – grupy te ukierunkowane są na gromadzenie wiedzy oraz poznawanie coraz nowszych umiejętności. Prowadzenie takiej grupy wymaga sporej fachowości oraz specjalistycznej wiedzy na temat przedmiotu edukacji.

Grupy problemowe oraz decyzyjne – posiadają dwojaki charakter:

- jeżeli występują w pracy z klientem, służą rozwiązywaniu konkretnych problemów oraz odejmowaniu decyzji (np. dotyczących zaspokajania potrzeb grupowych);
- w przypadku prac służb socjalnych mają za zadanie osiąganie określonych celów, np. opracowania programów socjalnych, poprawiania usług placówek.

Grupy samopomocy – ideą tych grup jest pomaganie w rozwiązywaniu problemów społecznych, psychologicznych, zdrowotnych, ekonomicznych itp. przez jednostki i dla jednostek przeżywających takie same problemy. Obecnie grupy samopomocowe stanowią istotny element w działaniu profesjonalnych służb pomocowych¹¹.

Klasyfikacji grup dokonuje się w podziale na te, które prowadzone są najczęściej przez pracowników socjalnych oraz te, które prowadzone przy współdziałaniu specjalistów. Rola pracownika socjalnego polega tu na zainicjowaniu takich grup (np. grup samopomocowych,) organizacji i prowadzeniu (grup wsparcia o charakterze edukacyjno-rozwojowym) lub wyszukaniu w środowisku grupy, niezbędnej dla danej sytuacji kryzysowej dla rodziny (np. grupa terapeutyczna).

¹¹ D. Ławniczak i in., *dz. cyt.*, s. 75.

Grupy prowadzone przez pracownika socjalnego

Lp.	Rodzaj grupy	Cel utworzenia grupy	Adresaci	Charakter grupy
1.	Edukacyjna	Nabywanie lub wzmocnienie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych. Warsztaty kompetencji rodzicielskich WKR	Rodzice niewydolni wychowawczo lub mający trudności w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, rodziny zastępcze spokrewnione	zamknięta
2.		Profilaktyka uzależnień i zachowań ryzykownych	Dzieci i młodzież z rodzin zagrożonych uzależnieniami	otwarta
3.	Wsparcia	Pogłębianie bądź przypomnienie zagadnień związanych z tematyką warsztatów kompetencji rodzicielskich w zależności od potrzeb uczestników (warsztaty rozwoju osobistego)	Rodzice, uczestnicy WKR, którzy potrzebują dodatkowej wiedzy, umiejętności i wsparcia w rozwiązywaniu problemów opiekuńczo-wychowawczych lub osobistych	otwarta
4.	Wsparcia	Wymiana doświadczeń w opiece i wychowywaniu dzieci o szczególnych potrzebach zdrowotnych	Rodzice naturalni lub zastępczy wychowujący dziecko z ADHD, FAS, FASD, autystyczne, z chorobą Downa, itp.	otwarta
5.	Samopomocy	Nabywanie umiejętności radzenia sobie ze stresem, niwelowanie poczucia osamotnienia w przeżywanych sytuacjach trudnych	Osoby przeżywające różnego rodzaju kryzysy długotrwałą chorobą członka rodziny, śmierć, rozwód)	otwarta
6.	Rekreacyjna	Wzmacnianie poczucia własnej wartości poprzez aktywność fizyczną, poprawę wizerunku	Osoby wyizolowane ze środowiska rodzinnego, sąsiedzkiego, mające trudności z nawiązywaniem kontaktu	otwarta
7.	Samopomocy	Zmobilizowanie najbliższych do opracowania planu pomocy osobie/rodzinie w kryzysie, potrzebującej wsparcia w rozwiązaniu jej problemów (np. konferencja grupy rodzinnej)	Blizsza i dalsza rodzina, sąsiedzi, przyjaciele osób/rodzin potrzebujących pomocy i wsparcia	zamknięta

Grupy prowadzone przy współdziałaniu specjalistów

Lp.	Rodzaj grupy	Cel utworzenia grupy	Adresaci	Charakter grupy
1.	Edukacyjna	Nabywanie lub wzmocnienie umiejętności opieki i wychowania dzieci o szczególnych potrzebach zdrowotnych	Rodzice naturalni lub zastępczy wychowujący dziecko z ADHD, FAS, FASD, autystyczne, z chorobą Downa, itp.	zamknięta ewentualnie otwarta, z zastrzeżeniem konieczności uczestnictwa w 60% zajęć
2.	Terapeutyczna	Nabywanie umiejętności radzenia sobie z agresją, zastępowanie zachowań agresywnych zachowaniami akceptowanymi społecznie (treningi zastępowania agresji)	Osoby (dorośli lub młodzież) mające problemy z wyrażaniem swoich emocji, agresywnie zachowujące się wobec innych	zamknięta, (dla określonej grupy wiekowej)
3.	Edukacyjna z elementami terapii	Dostarczenie wiedzy psychologicznej, prawnej i socjalnej umożliwiającej lepsze radzenie sobie z przemocą oraz udzielanie sobie wzajemnego wsparcia (emocjonalnego, informacyjnego, rzeczowego)	Kobiety doświadczające przemocy domowej	zamknięta
5.	Edukacyjna	Zwiększanie świadomości zachowań przemocowych własnych i innych ludzi. Program edukacyjno-korekcyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie	Mężczyźni stosujący przemoc wobec osoby bliskiej	zamknięta

Źródło: Ławniczak D., Marszałkowska M., Mierzejewska B., Polczyk D., Zeller L., *Standard pracy socjalnej z rodziną z dziećmi*, s. 74-75. www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/SPS_RZD_23lutny.pdf

tematy i wykaz treści szkolenia

Tematy jakie mogą być realizowane na warsztatach z rodzicami:

PRZYKŁAD 1

- ❖ Ukierunkowanie myślenia na potrzeby i możliwości dzieci – czyli jak wzmocnić w dziecku jego naturalne możliwości i zdolności;
- ❖ Wprowadzenie umiejętności słuchania dzieci, gdy one zgłaszają się do rodziców z problemem – czyli jak dobrze słuchać dzieci i być na nie uważnym;
- ❖ Nauka rozpoznawania uczuć w kontaktach z dziećmi, nazywanie ich – czyli jak budować naszą relację z nimi, głębszą i bliższą;
- ❖ Umiejętności motywowania dzieci do aktywności i współpracy z rodzicami – czyli co zrobić aby dzieci słuchały się rodziców;
- ❖ Zapoznanie rodziców z podstawową wiedzą na temat stosowania konsekwencji i nagród; rola „ram” zachowania dzieci – czyli jak stawiać granice i nie dać sobie wejść na głowę;
- ❖ Jak organizować czas wolny dzieciom (znaczenie urozmaicenia aktywności), jak się z nimi bawić w różnym wieku,
- ❖ Jak konstruktywnie rozwiązywać konflikty i nieporozumienia bez zwycięzców i pokonanych,
- ❖ Zapoznanie rodziców ze specyficznymi potrzebami i zachowaniami dzieci w określonych fazach rozwojowych, jak dopasowywać metody wychowawcze, wymagania - do wieku i możliwości dziecka,
- ❖ Relacje między rodzeństwem, jak sobie radzić z rywalizacją; jak pomóc budować więź między rodzeństwem aby byli dla siebie źródłem oparcia w przyszłości; nauczenie się sposobów pomocy dzieciom wyeliminowania agresji, wzajemnej niechęci, rywalizacji, manipulacji,
- ❖ Wzmacnianie samodzielności i zaradności dziecka,
- ❖ Jak skutecznie chwalić dzieci,
- ❖ Nabycie umiejętności wychowawczych czy związanych z budowaniem relacji z dzieckiem od pierwszych dni jego życia przez „młodych rodziców”
- ❖ Warsztaty umiejętności wychowawczych w tym radzenie sobie z trudnościami szkolnymi, stymulowanie rozwoju osobistego wychowanków
- ❖ Warsztaty umiejętności wychowawczych - rodzeństwo bez rywalizacji
- ❖ Warsztaty komunikacji z dziećmi w tym rozmowa na trudne tematy np. straty rodziców, ich sytuacji bytowej

- ❖ Warsztaty: trudne zachowania u dorastającej młodzieży, dojrzewanie młodzieży w tym porady seksuologa
- ❖ Warsztaty: jak radzić sobie z agresją u wychowanków (dzieci i młodzieży), wsparcie w zakresie radzenia sobie z trudną młodzieżą
- ❖ Warsztaty: jak planować z dzieckiem jego karierę zawodową, zarządzanie czasem
- ❖ Warsztaty: trening asertywności

PRZYKŁAD 2

- ❖ **Świat emocji dziecka i rodzica**, czyli jak wspierać dziecko, aby radziło sobie ze swoimi emocjami (złością, smutkiem, lękiem...). Jak mówić dziecku o naszych uczuciach (irytacji, zmęczeniu, złości...).
- ❖ **Sztuka porozumiewania się w rodzinie**. Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały, czyli kilka słów o zachęcaniu dziecka do współpracy. Dlaczego ważna jest konsekwencja w wychowaniu. Wyrażanie oczekiwań i ograniczeń, tak aby były przez dziecko respektowane.
- ❖ **Samodyscyplina zamiast kary** czyli modyfikowanie niepożądanych lub nieodpowiednich zachowań dziecka. Czemu służy ustalanie dziecku granic. Jak zachować się, kiedy dziecko łamie zasady. Konstrukttywne rozwiązywanie konfliktów, czyli jak znaleźć rozwiązanie satysfakcjonujące wszystkie osoby w rodzinie.
- ❖ **Samodzielność**. Jak zachęcić dziecko do samodzielności. Mądre wspieranie procesu usamodzielniania się dziecka.
- ❖ **Uwalnianie dziecka od narzuconych mu ról w domu i szkole**. Płaczek? Złośnik? Leniuch? Niezdara? – jak nasze myślenie o dzieciach determinuje ich zachowanie. Uwalnianie siebie i dzieci od ograniczającego funkcjonowania w rolach.
- ❖ **Pochwały**. Jak chwalić dziecko, czyli jak pomóc mu w zbudowaniu pozytywnego i realistycznego obrazu siebie oraz jak umacniać w nim wiarę we własne możliwości.
- ❖ **Bunt dwulatka. Emocje rodziców, emocje dzieci**. Warsztat jest skierowany do rodziców/opiekunów dzieci w wieku 1,5 -3,5 lat. Ma na celu merytoryczną pomoc w procesie wychowania oraz terapeutyczne wsparcie w radzeniu sobie z trudnościami. Czym jest tzw. bunt dwulatka, czemu służy i jakie jest jego znaczenie w rozwoju psychicznym dziecka, jak wspierać emocje dziecka w tym okresie, jak radzić sobie z własnymi trudnymi emocjami.
- ❖ **Granice w wychowaniu** (co dobrego dla wychowawcy i dziecka wynika ze stawiania i egzekwowania granic?).
- ❖ **Zachęcanie dziecka do współpracy** (jak sprawić, żeby dziecko robiło to, czego od niego się oczekuje?).
- ❖ **Kary i konsekwencje w wychowaniu** (stosować czy nie?).
- ❖ **Rozwiązywanie problemów i konfliktów**.

- ❖ **Pomocna pochwała i zachęta.**
- ❖ **Jak bronić swojego terytorium przed dziećmi?** Czy masz wrażenie, że Twoje dziecko zawłaszczyło cały dom dla siebie? Jak znaleźć miejsce dla siebie szanując uczucia i potrzeby wszystkich członków rodziny?
- ❖ **Mamo, tato kim jestem?” – tworzenie się obrazu siebie u dziecka.** Środowisko rodzinne jest pierwszym środowiskiem w życiu dziecka. To rodzice przekazują pierwsze wzorce do naśladowania, to w rodzinie dziecko nawiązuje pierwsze kontakty z innymi ludźmi, zdobywa pierwsze doświadczenia. To, jacy są rodzice, jakie prezentują postawy wychowawcze, jaką stwarzają atmosferę wychowawczą w rodzinie rzutuje na to, jakie dziecko wychowują, o jakiej osobowości, jakim spojrzeniu na świat i samego siebie. Jak nauczyć dziecko pozytywnego patrzenia na własną osobę? Jak wspierać kształtowanie się pozytywnego obrazu własnej osoby u dziecka?
- ❖ **Jak rozmawiać z dzieckiem na trudne tematy (rozwód, śmierć, choroba, seks?)** Jest wiele spraw, o których musimy rozmawiać z dziećmi. W niektórych przypadkach musimy, choć tego bardzo nie chcemy. Śmiertelna choroba bliskich dziecka lub jego samego, nagła śmierć kogoś bliskiego, rozstanie rodziców to trudne tematy, o których musimy rozmawiać z dziećmi.
- ❖ **Mamo, tato.” Boję się” – jak sobie radzić z dziecięcymi lękami** Wystraszony maluch odruchowo zwraca się do rodziców o pomoc. Jak nie zawieść oczekiwań dziecka i pomóc mu uporać się z lękiem? Każde dziecko przeżywa chwile grozy, chwile prawdziwego, paraliżującego strachu, przed którym nawet najbardziej kochający rodzice nie są w stanie go uchronić.

Warsztaty Szkoły dla Rodziców i Wychowawców

– program powstał z myślą o rodzicach, którzy doświadczają kłopotów wychowawczych z dziećmi oraz o rodzicach, którzy poszukują wiedzy i dobrych wzorców wychowawczych, chcą uniknąć błędów wychowawczych i profilaktycznie zapobiegać ich skutkom¹².

Istota Szkoły dla Rodziców opiera się na dialogu między rodzicami a dziećmi. Dialog ułatwia komunikację między ludźmi, która umożliwia budowanie relacji między ludźmi. Wiąż pomiędzy rodzicami i dziećmi jest podstawową profilaktyką, tworząc płaszczyznę porozumienia. Silna więź z rodzicami obok zainteresowania rodziców nauką szkolną dzieci, regularnymi praktykami religijnymi oraz poszanowaniem norm, praw, wartości społecznym i

¹² System wspierania i formy pracy z rodziną, ROPS, Kraków 2015.

autorytetów stanowi główny czynnik chroniący młodego człowieka od podejmowania zachowań ryzykownych i zatracaniem własnego człowieczeństwa¹³.

Program Szkoły uczy budowania relacji między ludźmi w duchu podmiotowości i dialogu ze szczególnym odniesieniem do sytuacji wychowawczej w rodzinie, szkole i instytucjach oświatowych i wychowawczych. odstawowym założeniem jest **kochać i wymagać**, tyle samo miłości ile wymagań. Szkoła dla Rodziców proponuje dialog jako drogę wychowania.

Tematyka pierwszej części Szkoły dla Rodziców i Wychowawców dotyczy budowania relacji dorosły dziecko. Podejmuje następujące zagadnienia

- ❖ wyrażanie przez dorosłych oczekiwań i ograniczeń tak, aby były przez dziecko respektowane;
- ❖ poznawanie, rozumienie, i akceptowanie uczuć własnych i dziecka w duchu poszanowania godności osobistej;
- ❖ aktywne, wspierające słuchanie;
- ❖ motywowanie dziecka do współdziałania i efektywnej współpracy;
- ❖ modyfikowanie niepożądanych lub nieodpowiednich zachowań dziecka bez stosowania przemocy, poprzez poszukiwanie lepszych niż kara sposobów uczenia dziecka samodyscypliny;
- ❖ uwalnianie siebie i dziecka od ograniczającego lub wręcz zaburzającego rozwój osobowości „funkcjonowania w rolach” zarówno w domu jak i szkole;
- ❖ wspieranie procesu usamodzielniania się dziecka;
- ❖ budowanie realnego poczucia własnej wartości dziecka;
- ❖ konstruktywne rozwiązywanie konfliktów;
- ❖ dostrzeganie mocnych stron i wysiłków dziecka;
- ❖ akceptowanie indywidualnych trudności i ograniczeń.

Druga część programu Szkoły porusza problematykę wspierania procesu budowania wzajemnych relacji między dziećmi, opartych na więzi i szacunku. Dotyczy zarówno wzajemnych relacji między rodzeństwem jak i rówieśnikami w szkole. Podejmuje m.in. następujące zagadnienia:

- ❖ zazdrość między dziećmi;
- ❖ szkodliwość rywalizacji, zalety współzawodnictwa;
- ❖ ryzyko jakie niosą porównania;
- ❖ kłótnie, bójki dzieci i różne inne trudności;
- ❖ problem sprawiedliwości, ulubieńców i egoizmu;
- ❖ wpływ ról na relacje między dziećmi;
- ❖ radzenie sobie z konfliktami między dziećmi.

¹³ A. Arendarska, K. Wojcieszek, *Przygotowanie profilaktyki domowej*, PARPA, Warszawa 2003, s. 31; Por. *Wspomaganie procesu wychowawczego programami profilaktyczno-edukacyjnymi*, red. A. Bodanko, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1999.

Trzecia część Szkoły dla Rodziców i Wychowawców podejmuje obecne we wcześniejszych etapach treści z uwzględnieniem specyfiki, jaką niesie wiek dojrzewania i potrzeba zmiany w komunikacji i poradzenia sobie z problemami nastolatków. Treściami, które dominują w tej części są:

- ❖ młodzińczy bunt;
- ❖ pragnienie akceptacji;
- ❖ potrzeba decydowania o sobie;
- ❖ przedwczesne zainteresowanie seksem;
- ❖ narkotyki;
- ❖ niebezpieczeństwo mediów¹⁴.

Zajęcia Szkoły dla Rodziców i Wychowawców mają charakter warsztatów, zwykle około 40 godzin zajęć. Jest to najczęściej cykl cotygodniowych 10 spotkań trwających 3-4 godziny. Zajęcia przeprowadzane są w grupach 12-15 osobowych. Zajęcia przebiegają przy aktywnym zaangażowaniu uczestników w różnego rodzaju ćwiczenia w małych grupach, scenki dramowe, dyskusje i zadania domowe. Najlepiej jest, jeżeli zajęcia dla jednej grupy są prowadzone przez dwie osoby posiadające wykształcenie pedagogiczne lub psychologiczne i ukończony kurs przygotowawczy do prowadzenia zajęć.

Zwykle po zakończeniu cyklu warsztatów pozostaje w uczestnikach rodzaj niedosytu, pragnienie przedłużenia spotkań. Tworzą się w ten sposób w wielu miejscach grupy wsparcia dla „absolwentów” Szkoły. Daje to możliwość regularnego spotykania się i wymieniać doświadczeniami, spostrzeżeniami i niepowodzeniami w stosowaniu poznanych metod na drodze wychowania do dialogu.

Szkoła dla Rodziców i Wychowawców nie ma na celu zmieniać rodziców czy wychowawców. Zajęcia warsztatowe mają jedynie pomóc mu zmienić się samemu.

Szkolenie – przykład 1

Standard Warsztatów Kompetencji Rodzicielskich¹⁵

Według etapów

1. Cele
2. Adresaci
3. Rodzaj i charakter grupy
4. Organizacja pracy z grupą
 - a. Czynności przygotowawcze, w tym sposób rekrutacji
 - b. Czas realizacji,
 - c. Etapy pracy z grupą
 - d. Przykładowy scenariusz spotkań z załącznikami

¹⁴ J. Sakowska, *Szkoła dla Rodziców i Wychowawców*, [w:] *Zeszyty metodyczne 2 – Wychowywać to kochać i wymagać*, CMPPP, Warszawa 2006, s. 64; Por. J. Sakowska, M. Talar, T. Woynarowska, *Szkoła dla Rodziców i Wychowawców – ludzie, program wydarzenia wczoraj i dziś*, [w:] *Zeszyty metodyczne 12*, Warszawa 2012, s. 8. *System wspierania i formy pracy z rodziną...*, s. 31-32.

¹⁵ Źródło: D. Ławniczak, i in., *Standard pracy socjalnej...*, s. 83-84.

5. Przewidywane trudności i sposoby radzenia sobie z nimi w pracy metodą grupową

6. Ewaluacja

7. Wymagane przygotowanie pracownika socjalnego współpraca z innymi specjalistami w prowadzeniu grupy

1. Cel utworzenia grupy:

- ⇒ wsparcie w rozwiązywaniu problemów zarówno dla jednostki jak i grupy
- ⇒ podniesienie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci,
- ⇒ podniesienie poczucia własnej wartości uczestników,
- ⇒ przełamanie izolacji społecznej,
- ⇒ przełamanie barier komunikacyjnych, szczególnie w mówieniu o swoich problemach, a co za tym idzie umiejętność szukania pomocy,
- ⇒ nabycie umiejętności prawidłowego komunikowania się z innymi, szczególnie dziećmi,
- ⇒ poznanie sposobów radzenia sobie z problemami oraz uświadamianie ich przyczyn,
- ⇒ dostarczenie pozytywnego wzorca wyrażania własnego zdania i emocji,
- ⇒ nabycie lub odzyskanie poczucia kompetencji w roli rodzica.

2. Adresaci

Grupa przeznaczona jest dla rodziców wychowujących dzieci, mających różnego rodzaju problemy opiekuńczo-wychowawcze.

3. Rodzaj i charakter grupy

Edukacyjna z elementami wsparcia; zamknięta

4. Organizacja pracy z grupą

a. Czynności przygotowawcze, w tym sposób rekrutacji.

- ⇒ Określenie kryteriów uczestnictwa w grupie – rodzice wychowujący dzieci, nie radzący sobie w kwestiach opiekuńczo-wychowawczych.
- ⇒ Wstępna kwalifikacja – wyłonienie przez pracowników socjalnych potencjalnych uczestników na podstawie diagnozy opartej na dokumentach pisanych (wywiad środowiskowy, opinie psychologiczno-pedagogiczne) oraz wywiadu ustnego z przedstawicielami innych instytucji mających kontakt z rodziną (pedagog, kurator sądowy, jeśli dziecko uczęszcza – wychowawca świetlicy, pielęgniarka środowiskowa itp.).
- ⇒ Rozmowa pracownika socjalnego z rodzicami, motywowanie do udziału w zajęciach grupy, wskazanie pozytywnych aspektów tego uczestnictwa.
- ⇒ Ostateczna kwalifikacja dokonana przez pracownika socjalnego - ocena motywacji i gotowości do wzięcia udziału w grupie, uzyskanie akceptacji na udział, oszacowanie rodzaju pomocy związanej z uczestnictwem rodziców w grupie (np. zorganizowanie opieki innych osób dla dzieci, udział dzieci w zajęciach świetlicy, koszty dojazdu na zajęcia, itp.).

⇒ Na podstawie analizy problemów wyłonionych wśród rekrutowanych rodziców powstaje ostateczny program zajęć, dostosowany do specyficznych problemów danej grupy.

b. Czas realizacji, z uwagi na:

- ⇒ zróżnicowany poziom intelektualny uczestników,
- ⇒ fakt, że są to w większości osoby dla których proponowana forma nauki jest nieznaną i może okazać się trudną,
- ⇒ pozostawienie dzieci pod opieką innych osób lub instytucji.

zakłada się maksymalny czas jednego spotkania 4 godz. z częstotliwością 1–2 razy w tygodniu, łącznie 40 godz. na program podstawowy, z możliwością uczestnictwa w dodatkowych warsztatach, tzw. „interwencyjnych”, zorganizowanych dla rodziców chętnych pogłębić swoją wiedzę z określonego tematu lub przypomnieć pewne zagadnienia ponownie (dodatkowe 10 godz.).

c. Etapy pracy z grupą

⇒ Tworzenie grupy:

- zapoznanie się członków grupy ze sobą,
- trening komunikacyjny,
- budowanie zaufania i relacji w grupie,
- określenie godzin zajęć, przerw,
- przedstawienie celów i założeń pracy w grupie,
- zbadanie oczekiwań, np. anonimowo, uzyskanie odpowiedzi w formie pisemnej na pytania: po warsztatach chciałbym wiedzieć..., rozumieć..., umieć... Jeśli ktoś nie radzi sobie z odpowiedzią, przeformułowanie pytania na: z czym sobie nie radzi... Indywidualnie stosowanie pytań naprowadzających: czy Pan/Pani nie wie jak nazwać problem, w przypadku odpowiedzi twierdzącej przejście na poziom sytuacji, z czym sobie nie radzi,
- ustalenie zasad grupy, tzw. kontrakt grupowy obejmujący następujące zasady: zachowanie tajemnicy grupowej, rozpoznanie problemu a nie osoby, nieocenianie się nawzajem, niekrytykowanie, niespóźnianie się, nie przychodzenie pod wpływem alkoholu czy środków psychoaktywnych,

⇒ Umacnianie norm i struktury grupy:

- stosowanie ćwiczeń i gier rekreacyjnych w celu rozpoznania, kto jaką rolę może przyjąć w grupie (lider, błazen, gwiazda socjometryczna, gracz, itp.),
- członkowie grupy podejmują działania służące zapewnieniu im swojego miejsca w grupie
- u niektórych członków grupy pojawiają się wątpliwości, co do zasadności ich udziału w warsztatach, problemy wydają się, nie do rozwiązania,
- racjonalizacja problemów pozwala na uświadomienie, że metodą małych kroków można rozwiązać bardzo skomplikowane problemy,

- stosowanie technik inscenizacyjnych, zabaw grupowych pozwalających lepiej zrozumieć pewne procesy zapobiega wykruszaniu się członków grupy, korygowanie zachowań niepożądanych: przypominanie zasad kontraktu grupowego, przydzielenie dodatkowych zadań np. sekretarza grupy osobie nadmiernie udzielającej się, przez co ograniczona zostaje aktywność innych członków grupy.

⇒ Realizowanie celów grupy:

- współdziałanie członków grupy i realizacja poszczególnych bloków tematycznych, zgodnie z ustalonym harmonogramem;
- zasady porozumiewania się w rodzinie;
- uzależnienia;
- potrzeby dzieci w poszczególnych etapach rozwoju;
- sposoby zaspokajania potrzeb dziecka;
- wartości i zasady w rodzinie;
- wzory ról rodziców i dzieci;
- radzenie sobie z negatywnymi emocjami;
- nagrody i kary w procesie wychowawczym;
- przemoc;
- błędy w procesie wychowawczym i ich skutki;
- poczucie własnej wartości;
- mass media a wychowanie.
- każdy blok programowy należy przeplatać ćwiczeniami tworzącymi atmosferę intymności grupy, budującymi zaufanie grupowe oraz poczucie identyfikacji z grupą oraz odrębności grupowej,
- po każdym bloku tematycznym członkowie grupy otrzymują materiały edukacyjne oraz materiały do ćwiczeń w domu.

⇒ Ocenianie wyników działalności grupy

- etap zamykający, podsumowujący to co się zdarzyło podczas spotkań grupy,
- rozpoznanie oczekiwań co do dalszego kontaktu członków grupy ze sobą, np. udziału w warsztatach „interwencyjnych”, grupie samopomocy, utrzymywania indywidualnych w celu wsparcia w rozwiązywaniu pojawiających się problemów,
- zamknięcie kontraktu grupowego – podsumowanie tego co osiągnęła grupa, odniesienie do tego co umiem, rozumiem, wiem, przypomnienie o intymności, zachowaniu tajemnicy grupowej,
- zalecenia: udzielenie informacji gdzie członkowie grupy mogą szukać wsparcia, przekazanie numerów telefonów specjalistów i instytucji (indeks pomocowy), wykaz jakich zachowań należy unikać, kiedy reagować, jak obserwować, itp.

d. Przykładowy scenariusz spotkań

WARSZTATY UMIEJĘTNOŚCI RODZICIELSKICH Scenariusz zajęć „Nagrody i kary w procesie wychowawczym”

Cel główny: Wzrost umiejętności stosowania kar i nagród w procesie wychowawczym.

Cele szczegółowe:

1. Uświadomienie znaczenia właściwego nagradzania i karania.
2. Wzrost umiejętności doboru adekwatnych kar i nagród.
3. Podniesienie poczucia kompetencji rodzicielskich.
4. Wzrost świadomości pełnienia roli rodzica.
5. Wzbogacenie repertuaru stosowanych instrumentów wychowawczych.

Uczestnik po zakończeniu zajęć:

1. Rozumie, jak ważnym instrumentem wychowania jest stosowanie kar i nagród.
2. Wie, jakie korzyści przynoszą nagrody i kary dla dziecka i dla rodzica.
3. Umie właściwie dobierać nagrody i kary.

Czas trwania zajęć: 3 h.

Wprowadzenie: Kary i nagrody jako instrumenty wychowawcze

I Nagrody

Mini wykład z elementami pogadanki: Funkcje i cechy nagrody.

a) **Funkcja nagrody:** zachęta do powtarzania zachowań pożądanых, wzmacnianie poczucia własnej wartości u dziecka oraz zapewnianie **poczucia bezpieczeństwa**.

b) **Korzyści płynące z nagradzania z perspektywy dziecka:**

- jasna informacja o tym co jest dobre, co warto robić;
- jasna informacja o tym, czego oczekują ode mnie rodzice;
- świadomość, że rodzicom na mnie zależy oraz że interesuje się mną i tym co robię;
- świadomość, że moi rodzice są ze mnie dumni;
- świadomość, że umiem zrobić coś dobrze, jestem sprawcą dobrych działań, które mają dla mnie pozytywne konsekwencje;
- świadomość, że mam wpływ na otoczenie oraz mogę sprawić przyjemność rodzicom.

c) **Korzyści płynące z nagradzania z perspektywy rodzica:**

- zachęcanie dziecka do pozytywnych, pożądanых zachowań;
- nauka konsekwencji i poczucia sprawczości;
- motywowanie dziecka do wysiłku i pracy nad pozytywnym efektem;
- docenienie wysiłku dziecka i swoich umiejętności rodzicielskich;
- wzmocnienie poczucia własnej wartości u dziecka;
- wzmocnienie więzi emocjonalnej z dzieckiem;
- budowanie autorytetu rodzica u dziecka.

d) **Cechy nagrody:**

- zrozumiała dla dziecka – wytłumaczenie, które zachowanie jest nagradzane;
- adekwatna do zachowania i do wieku dziecka;
- zachęcająca do pozytywnych zachowań;

- nie może zaznaczać wyższości rodzica nad dzieckiem ani być użyta do manipulacji zachowaniem dziecka;
- jednorazowa: nie na zawsze i nie za każde dobre zachowanie;
- jak najszybciej po pożądanym zachowaniu;
- za konkretne zachowanie, nie za całokształt;
- atrakcyjna dla dziecka;
- konkretna i w jasny sposób sformułowana;
- przemyślana i świadomie wybrana.

e) **Omówienie różnych rodzajów nagród:** silne i słabe, materialne i niematerialne, natychmiastowe i odroczone w czasie, przyjemnościowe i użyteczne.

Praca w grupach

f) **Analiza 3 przypadków w grupach 3 osobowych.**

Instrukcja: Wymyśl i zapisz na kartce (załącznik 1) odpowiednią nagrodę dla każdego z trzech prezentowanych przypadków. Uwzględnij wszystkie cechy, jakie powinna spełniać nagroda. Czas przewidziany na to zadanie to 15 minut. Powodzenia!

Przypadek 1. Jesteś rodzicem 4-letniego chłopca. W trakcie zabawy z rówieśnikiem Twój syn podzielił się swoimi zabawkami z płaczącym kolegą, dzięki czemu kolega przestał płakać.

Przypadek 2. Jesteś rodzicem 10-letniej dziewczynki, która ulepiła piękny wazonik z modeliny i podarowała go mamie.

Przypadek 3. Jesteś rodzicem 15-letniego chłopca, który z własnej woli i nieproszony o pomoc umył w domu wszystkie okna.

Po upływie 15 minut i omówieniu wypracowanych rozwiązań prowadzący prosi każdą grupę o odegranie ról: nagradzających rodziców i dziecka przyjmującego nagrodę.

Uczestnicy przygotowują się do odgrywania ról korzystając z jednego z wypracowanych rozwiązań. Po każdej scenie omówione zostają emocje i sposób zachowania poszczególnych osób, a następnie podane zostają wskazówki jak ulepszyć prezentowany sposób nagradzania.

Ewentualnie kolejne przypadki wedle potrzeb uczestników warsztatów (praca na konkretnych doświadczeniach uczestników).

II Kary

Mini wykład z elementami pogadanki:

Funkcje i cechy kary.

a) **Funkcja kary:** egzekwowanie pożądanego zachowań, niwelowanie zachowań negatywnych.

b) **Korzyści płynące z karania z perspektywy dziecka:**

- jasna informacja o tym co jest dobre, a co złe;
- jasna informacja o tym co wolno, a czego nie wolno;
- świadomość, że odpowiadam za to, co robię;
- świadomość, że to co robię ma swoje konsekwencje w przyszłości;

- świadomość, że rodzicom na mnie zależy oraz że interesują się mną i tym co robię;
- świadomość, że mogę poprawić swoje zachowanie i unikać kolejnych błędów;
- świadomość, że mogę naprawić swoje błędy (zadość uczynienie);
- świadomość, że jeśli poniosę karę to nie muszę się już zamartwiać błędem (oczyszczenie).

c) Korzyści płynące z karania z perspektywy rodzica:

- wyznaczenie dziecku granic;
- nauka konsekwencji i odpowiedzialności za własne czyny;
- nauka pożądanego zachowań (co robić, a czego unikać);
- nauka unikania przez dziecko zagrożeń;
- wpajanie odpowiednich wartości (co jest dobre, a co złe);
- budowanie autorytetu rodzica u dziecka;
- budowanie świadomości swoich umiejętności rodzicielskich.

d) Cechy kary:

- zrozumiała dla dziecka: wytłumaczenie dlaczego i za co;
- adekwatna do przewinienia i do wieku dziecka;
- zachęcająca do zmian i działania na lepsze;
- nie może poniżać ani obrażać dziecka (nie może obniżyć poczucia własnej wartości);
- określona w czasie;
- bezpośrednio po wykroczeniu;
- za konkretne przewinienie (nie za całokształt);
- egzekwowalna (możliwa do wykonania);
- konkretna i jasno określona;
- przyjęta przez dziecko;
- przemyślana (rodzic nie może być w gniewie).

e) Omówienie różnych rodzajów kar: silne i słabe, materialne i niematerialne, natychmiastowe i odroczone w czasie, nastawione na działanie lub bezczynność.

Praca w grupach

f) Analiza 3 przypadków w grupach 3 osobowych.

Instrukcja: Wymyśl i zapisz na kartce (załącznik 2) odpowiednią karę dla każdego z trzech prezentowanych przypadków. Uwzględnij wszystkie cechy, jakie powinna spełniać kara. Czas przewidziany na to zadanie to 15 minut. Powodzenia!

Przypadek 1. Jesteś rodzicem 4-letniego chłopca. W trakcie zabawy z rówieśnikiem Twój syn uderzył go i zabrał mu zabawkę.

Przypadek 2. Jesteś rodzicem 10-letniej dziewczynki, która zabrała mamie złoty pierścionek. Dziewczynka wzięła go do szkoły by pokazać koleżankom i go zgubiła.

Przypadek 3. Jesteś rodzicem 15-letniego chłopca, który przyszedł do domu spóźniony i pod wpływem alkoholu.

Po upływie 15 minut i omówieniu wypracowanych rozwiązań prowadzący prosi każdą grupę o odegranie ról: karzących rodziców i dziecka przyjmującego karę.

Uczestnicy przygotowują się do odgrywania ról korzystając z jednego z wypracowanych rozwiązań. Po każdej scenie omówione zostają emocje i sposób zachowania poszczególnych osób, a następnie podane zostają wskazówki jak ulepszyć prezentowany sposób wymierzania kary.

Ewentualnie kolejne przypadki wedle potrzeb uczestników warsztatów (praca na konkretnych doświadczeniach uczestników).

Podsumowanie:

Przypomnienie najważniejszych elementów zajęć oraz wskazanie na długoterminowe skutki poprawnego stosowania nagród i kar np.:

1. zbudowanie autorytetu rodzica w oczach dziecka;
2. przygotowanie dziecka do pełnienia ról społecznych (socjalizacja);
3. nauka dziecka dokonywania świadomych wyborów i odpowiedzialności za własne czyny;
4. prewencja negatywnych zachowań i obrona przed zagrożeniami.

Załącznik 1 do scenariusza zajęć – Nagrody i kary w procesie wychowawczym Karta pracy – NAGRODY

Instrukcja: Wymyśl i zapisz na kartce (załącznik 1) odpowiednią nagrodę dla każdego z trzech prezentowanych przypadków. Uwzględnij wszystkie cechy, jakie powinna spełniać nagroda. Czas przewidziany na to zadanie to 15 minut. Powodzenia!

Przypadek 1. Jesteś rodzicem 4-letniego chłopca. W trakcie zabawy z rówieśnikiem Twój syn podzielił się swoimi zabawkami z płaczącym kolegą, dzięki czemu kolega przestał płakać.
Nagroda to.....

Przypadek 2. Jesteś rodzicem 10-letniej dziewczynki, która ulepiła piękny wazonik z modeliny i podarowała go mamie.

Nagroda to.....

Przypadek 3. Jesteś rodzicem 15-letniego chłopca, który z własnej woli i nieproszony o pomoc umył w domu wszystkie okna.

Nagroda to.....

Załącznik 2 do scenariusza zajęć – Nagrody i kary w procesie wychowawczym Karta pracy – KARY

Instrukcja: Wymyśl i zapisz na kartce (załącznik 2) odpowiednią karę dla każdego z trzech prezentowanych przypadków. Uwzględnij wszystkie cechy, jakie powinna spełniać kara. Czas przewidziany na to zadanie to 15 minut. Powodzenia!

Przypadek 1. Jesteś rodzicem 4-letniego chłopca. W trakcie zabawy z rówieśnikiem Twój syn uderzył go i zabrał mu zabawkę.

Kara to.....
.....

Przypadek 2. Jesteś rodzicem 10-letniej dziewczynki, która zabrała mamie złoty pierścionek. Dziewczynka wzięła go do szkoły by pokazać koleżankom i go zgubiła.

Kara to.....
.....

Przypadek 3. Jesteś rodzicem 15-letniego chłopca, który przyszedł do domu spóźniony i pod wpływem alkoholu.

Kara to.....
.....

5. Przewidywane trudności i sposoby radzenia sobie z nimi w pracy metodą grupową

Przewidywane trudności	Przyczyny	Sposób radzenia sobie z trudnościami
Zamknięcie się członka/ów grupy przed wypowiedzeniem problemu.	<ul style="list-style-type: none"> • Nowe, nieznanie środowisko, wstyd przed ujawnieniem problemów. • Wstyd przed przyznaniem się, że sobie nie radzę. • Nieumiejętność nazwania problemu. • Niedostrzeżenie problemu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przypomnienie tajemnicy grupowej i zawodowej pracownika. • Potwierdzenie, że omawiane sprawy są trudne i wszyscy rozumieją jak trudno jest o nich mówić. • Zapewnienie o zrozumieniu pozostałych uczestników grupy. • Danie prawa do nie wypowiedzania się. • Poproszenie kogoś innego o zabranie głosu.
Absorbowanie grupy przez jednego członka jego bieżącymi problemami, które wg niego wymagają natychmiastowego rozwiązania.	<ul style="list-style-type: none"> • Cechy charakteru i osobowości członka grupy. • Indywidualne nastawienie 	<ul style="list-style-type: none"> • Ocenienie czy problem można poruszyć na forum, czy jednak wymaga indywidualnego podejścia, zaproponowanie rozmowy po zajęciach

<p>Dominujące zachowania niektórych członków (tzw. „przeszkadzacze”): osoby negatywnie nastawione do funkcjonowania grupy, nadmiernie krytykujące innych członków.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Chęć ukrycia swoich prawdziwych problemów poprzez odwrócenie uwagi. • Trudności w radzeniu sobie z własnymi emocjami. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przypomnienie zasad komunikacji grupowej (każdy jest ważny, nie przerywamy, nie krytykujemy). • Aktywizowanie innych osób, by przeciwdziałać udziałowi tylko „przeszkadzaczy”. • Angażowanie osób nadmiernie aktywnych w inną rolę, np. sekretarza.
<p>Zachowania ryzykowne, burzące strukturę grupy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • członek grupy przyszedł pod wpływem alkoholu, • jest brudny i śmierdzący, • zachowuje się wulgarnie lub agresywnie, • członek grupy łamie zasady kontraktu grupowego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Indywidualne cechy osobowościowe. • Brak kultury osobistej. • Brak wzorców zachowań. • Nieprzestrzeganie norm społecznych. • Zaburzenia psychiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • Konsekwentne wymaganie przestrzegania zasad grupy. • Usunięcie osoby z grupy. • Prośba o zmianę zachowania. • Indywidualna rozmowa dotycząca problemu. • Prośba o zażycie leków, jeśli zachowanie wynika z choroby.
<p>Absencja na zajęciach</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Losowe indywidualne (np. złamanie nogi, choroba). – • Planowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Indywidualne kontynuowanie spotkań dostosowane do możliwości członka grupy. • Wprowadzenie dodatkowych terminów zajęć jeśli większa ilość członków grupy nie uczestniczyła w zajęciach.

6. Ewaluacja

Sposób ewaluacji przeprowadzonych warsztatów umiejętności rodzicielskich wraz z narzędziami ewaluacji:

- ⇒ dyskusja i zamknięcie kontraktu grupowego
- ⇒ ankieta ewaluacyjna

ANKIETA EWALUACYJNA (przykład)

Nazwa warsztatu: **Warsztaty umiejętności rodzicielskich**

Miejsce realizacji

Prowadzący.....

Celem niniejszej ankiety jest poznanie Państwa opinii dotyczącej przeprowadzonych warsztatów. Prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi.

Ankieta jest anonimowa Proszę postawić „X” we właściwej kratce.

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani przeprowadzone zajęcia?

bardzo dobrze	☐
---------------	--------------------------

dobrze	
średnio	
źle	
bardzo źle	

2. Która metoda zastosowana na zajęciach najbardziej się Panu/Pani podobała?
(można zaznaczyć kilka odpowiedzi)

mini wykład		film edukacyjny		pokazywanie emocji	
dyskusja		burza mózgów		odgrywanie ról	
plakat		analiza przypadku		praca w grupach	

3. Jak ocenia Pan/Pani uzyskaną wiedzę w odniesieniu do życia w rodzinie?

potrzebna	
nie potrzebna	
trudno mi ocenić	

4. Jak, Pana/Pani zdaniem, wykładowcy prowadzili zajęcia?

interesująco	
średnio	
nudno	

5. Czy ma Pan/Pani ochotę podzielić się nabytą wiedzą/umiejętnościami z kimś z rodziny?

tak	
nie	

Jeśli tak, to z kim?

.....
.....

6. Czy czas spędzony na szkoleniu uważa Pan/Pani za:

stracony	
trudno mi ocenić	
dobrze wykorzystany	

7. Jak ocenia Pan/Pani pomysł zorganizowania szkolenia poza miejscem zamieszkania?

źle	
trudno mi ocenić	
dobrze	

8. Jakie zmiany wprowadziłby/aby Pan/Pani do przeprowadzonych zajęć?

.....
.....

8. Jakie zmiany wprowadziłby/aby Pan/Pani do przeprowadzonych zajęć?

.....
.....

9. Czy na jakiś temat, poruszony na warsztatach, chciałby/aby Pan/Pani poszerzyć swoją wiedzę?

.....
.....

10. Które z przedstawionych tematów były dla Pana/Pani najbardziej przydatne?

Zasady porozumiewania się w rodzinie	
Uzależnienia	
Potrzeby dzieci w poszczególnych etapach rozwoju	
Sposoby zaspokajania potrzeb dziecka	
Wartości i zasady w rodzinie	
Wzory ról rodziców i dzieci	
Radzenie sobie z negatywnymi emocjami	
Nagrody i kary w procesie wychowawczym	
Przemoc	
Błędy w procesie wychowawczym i ich skutki	
Poczucie własnej wartości	
Mass media a wychowanie	
Inne, jakie:	

11. Czy chciałby/aby Pan/Pani kontynuować spotkania edukacyjne ?

tak	
nie	

12. Wiek:

13. Płeć:

Kobieta	
Mężczyzna	

14. Wykształcenie:

podstawowe	
zawodowe	
gimnazjalne	
ponadgimnazjalne	
pomaturalne	
wyższe	

Źródło: D. Ławniczak i in., *Standard pracy socjalnej...*, s. 83-84.

7. Wymagane przygotowanie pracownika socjalnego współpraca z innymi specjalistami w prowadzeniu grupy

Warsztaty kompetencji rodzicielskich może prowadzić pracownik socjalny, specjalista pracy z rodziną, lub specjalista pracy socjalnej, dodatkowo przeszkolony z zakresu procesów grupowych i tematyki warsztatów. Do prowadzenia bloków o tematyce specjalistycznej podejmuje współpracę z psychologiem, terapeutą uzależnień, pedagogiem.

Istotne jest by pracą socjalną z grupą prowadził inny pracownik socjalny, niż ten pracujący bezpośrednio z daną rodziną.

Szkolenie – przykład 2

Standard Warsztatów Kompetencji Rodzicielskich¹⁶

Według etapów

1. Cele
2. Adresaci
3. Rodzaj i charakter grupy
4. Organizacja pracy z grupą
 - a. Czynności przygotowawcze, w tym sposób rekrutacji
 - b. Czas pracy z grupą,
 - c. Etapy pracy z grupą
 - d. Przykładowy scenariusz spotkań z załącznikami
5. Przewidywane trudności i sposoby radzenia sobie z nimi w pracy metodą grupową
6. Ewaluacja
7. Wymagane przygotowanie pracownika socjalnego współpraca z innymi specjalistami w prowadzeniu grupy

1. Cel utworzenia grupy:

Dostarczenie rodzicom podstawowej wiedzy z zakresu psychologii rozwojowej i wychowawczej dziecka oraz zapoznanie ich ze skutecznymi metodami wychowawczymi. Uwrażliwienie rodziców na potrzeby dziecka. Uczenie podstawowych umiejętności przydatnych w procesie wychowawczym, m. in. takich jak:

- ⇒ umiejętności aktywnego słuchania,
- ⇒ formułowania komunikatów do dziecka,
- ⇒ umiejętności rozpoznawania i wyrażania własnych emocji,
- ⇒ radzenia sobie ze złością,
- ⇒ stosowania odpowiednich wzmocnień,
- ⇒ poznanie faz rozwojowych dziecka,
- ⇒ znajomość postaw rodzicielskich,
- ⇒ radzenia sobie z agresją i uzależnieniem dziecka.

Biorąc udział w zajęciach grupowych rodzice mogą również skorzystać z okazji do dzielenia się własnymi doświadczeniami, trudnościami i tym samym korzystać ze wsparcia oferowanego przez grupę.

2. Adresaci

Rodzice pragnący zdobyć lub rozwinąć umiejętności wychowawcze.

3. Rodzaj i charakter grupy

Grupa edukacyjna z elementami wsparcia; zamknięta

¹⁶ Źródło: Tamże, s. 84-89.

4. Organizacja pracy z grupą

a. Czynności przygotowawcze, w tym sposób rekrutacji.

⇒ **Sposób rekrutacji:** uczestnikami grupy mogą być m.in.: osoby, rodziny motywowane przez instytucje pomocy społecznej, kuratelę sądową, oświatę oraz rodzice zgłaszający się samodzielnie, którzy napotykają na problemy związane z opieką i wychowaniem swoich dzieci.

⇒ **Skład grupy:**

- liczba uczestników nie, może przekroczyć 15 osób, najlepsze są grupy 12-osobowe;
- nie ma znaczenia wiek, liczba dzieci w rodzinie, poziom wykształcenia rodziców;
- dla realizacji treści warsztatów nie ma znaczenia rodzaj problemów z jakimi przychodzą rodzice – czy istnieją już pewne kłopoty wychowawcze, czy też rodzice przychodzą na zajęcia wspierające w wychowaniu dziecka o charakterze czysto profilaktycznym.

⇒ **Założenia organizacyjne:**

- zajęcia trwają 10 tygodni, należy tak rozplanować ich początek i koniec, aby uniknąć niepożądanych przerw (ferie, święta, itp.);
- spotkanie nie powinno przeciągać się do zbyt późnych godzin wieczornych. Trzeba więc pilnować czasu trwania zajęć oraz rozpoczynać je nie później niż o 17:00;
- nie poleca się organizowania zajęć w soboty i niedziele. Te dni powinny być wspólnym czasem całej rodziny (najczęściej rodzice proponują początek lub połowę tygodnia);
- zajęcia powinny odbywać się w miłej atmosferze, przyjemnej sali;
- zarówno dla wprowadzenia cieplejszej atmosfery, jak i ze względów czysto ludzkich (część rodziców na zajęcia przychodzi bezpośrednio po pracy) warto zadbać o kawę, herbatę, a nawet kanapki, ciasto lub obiad;

⇒ **Zalety modelu współprowadzenia grupy przez dwie osoby:**

- uczestnicy więcej zyskają dzięki obecności dwóch osób prowadzących (doświadczenie, bogactwo osobowości);
- maleje ryzyko „wypalenia się” – zdarza się, że w grupie są osoby „wysysające” energię lub w inny sposób obciążające emocjonalnie – wtedy jeden z prowadzących zajmuje się taką osobą a drugi kontynuuje pracę z grupą;
- jeden z prowadzących nie może być obecny (np. choroba) drugi kontynuuje pracę z grupą;
- korzyść pracy w parze szczególnie ujawnia się w momencie, gdy z uwagi na silne poruszenie emocjonalne u jednego z prowadzących dochodzi do efektu przeniesienia – co powoduje zakłócenie obiektywizmu w stopniu uniemożliwiającym efektywne prowadzenie grupy.

b. Czas pracy z grupą:

zakłada ~40 godzin zajęć. Jest to cykl cotygodniowych 10–12 spotkań trwających 3–4 godziny. Możliwa jest kontynuacja zajęć ale nie wcześniej niż po pół roku. Jako scenariusz takich spotkań – oprócz wymiany doświadczeń uczestników – może służyć np. książka A. Faber, E. Mazlish, *Rodzeństwo bez rywalizacji. Jak pomóc własnym dzieciom żyć w zgodzie, by samemu żyć z godnością*, Wydawnictwo Media Rodzina, Warszawa 1997.

c. Etapy pracy z grupą

W związku z następującymi fazami rozwoju grupy: konstituowanie, szturmowanie, normowanie, działanie, proponuje następujące etapy pracy z grupą:

- ⇒ integracja (nawiązywanie relacji grupowych, likwidowanie barier w komunikacji, określanie wspólnych celów grupy),
- ⇒ ustalanie zasad (tworzenie kontraktu grupowego określającego zasady współpracy grupowej i formy rozwiązywania konfliktów),
- ⇒ działanie (realizowanie celów grupy poprzez działanie, naukę, trening),
- ⇒ rozwiązanie grupy (po osiągnięciu celów grupowych grupa zostaje rozwiązana lub zmienia swoje cele, określa na nowe zasady działania i realizuje nowe cele)

d. Przykładowy scenariusz spotkań

PROGRAM grupy psychoedukacyjnej dla rodziców doskonalących umiejętności wychowawcze.

SESJA I – INTEGRACJA

- ⇒ Przedstawienie się, zapoznanie uczestników z celem zajęć.
- ⇒ Klimat emocjonalny: „Jak się dziś czuję”?
- ⇒ Ustalenie reguł grupowych.
- ⇒ Moje oczekiwania.
- ⇒ Gry integracyjne.

SESJA II – „JAK WIDZĘ SWOJE DZIECKO?”

- ⇒ Cele wychowania: skojarzenia, wyobrażenia, stereotypy – dyskusja.
- ⇒ Do czego wychowujemy swoje dzieci? – ćwiczenia.
- ⇒ Postawy rodzicielskie: analiza, porównanie – mini wykład.
- ⇒ Rola rodzica w wychowywaniu dziecka.

SESJA III – „POCHWAŁA TRADYCYJNA A POCHWAŁA OPISOWA”

- ⇒ Moja reakcja na pochwałę – ćwiczenia.
- ⇒ Pochwała opisowa – zasady.
- ⇒ Analiza sytuacji – ćwiczenia.
- ⇒ Zastosowanie pochwały opisowej w praktyce – ćwiczenia.

SESJA IV – „MOJE GRANICE”

- ⇒ Granice psychologiczne ich rola i znaczenie – mini wykład.
- ⇒ Jak określać dziecku granice? Komunikaty słowne i działania – ćwiczenia.

- ⇒ W jaki sposób wyznaczenie granic wpływa na poczucie bezpieczeństwa dziecka – dyskusja.
- ⇒ Granice w mojej rodzinie – ćwiczenia praktyczne.
- ⇒ Ochrona własnych granic – pogadanka.
- ⇒ Co było dziś dla mnie ważne?

SESJA V – „JAK SŁUCHAĆ ŻEBY DZIECI DO NAS MÓWIŁY?”

- ⇒ Aktywne słuchanie: parafraza, informacja zwrotna, komunikat „JA” – ćwiczenia.
- ⇒ Uczucia: wróg czy sprzymierzeniec? Rola uczuć i emocji w życiu każdego człowieka.
- ⇒ Rozpoznawanie, nazywanie i konstruktywne wyrażanie uczuć – ćwiczenia.
- ⇒ Potrzeby mojego dziecka – pogadanka.
- ⇒ Sposoby reakcji pomocne dzieciom w radzeniu sobie z własnymi uczuciami.
- ⇒ Potwierdzanie uczuć – ćwiczenia.

SESJA VI – „KARY RANIĄ – KONSEKWENCJE WYCHOWUJĄ”

- ⇒ Funkcja wychowawcza kary – praca grupowa.
- ⇒ Dlaczego stosujemy kary? – dyskusja.
- ⇒ Scenki rodzajowe – jakie uczucia budzi kara?
- ⇒ Co zamiast karania? – dyskusja.
- ⇒ Metoda wyciągania konsekwencji – ćwiczenia.
- ⇒ Co było dla mnie ważne?

SESJA VII – „ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW BEZ PORAŻEK”

- ⇒ Konflikt i jego geneza – mini wykład.
- ⇒ Mój sposób reagowania w sytuacjach konfliktowych – ćwiczenia.
- ⇒ Sześć kroków metody bez porażek T. Gordona.
- ⇒ Rozwiązywanie problemów w praktyce – ćwiczenia.

SESJA VIII – „KIEDYPOZWOLIĆ NA SAMODZIELNOŚĆ?”

- ⇒ Jak pozwolić dziecku być samodzielnym?
- ⇒ Bycie samodzielnym - problem dziecka czy rodzica?
- ⇒ Rodzaje trudności w pozwalaniu dziecku na samodzielność.
- ⇒ Sposoby wspierania dziecka w procesie usamodzielniania.
- ⇒ Pomocne metody – ćwiczenia.

SESJA IX – „WSPÓŁPRACA Z MOIM DZIECKIEM”

- ⇒ Co pomaga w zachęceniu dziecka do współpracy?
- ⇒ Techniki i metody pomocy we współpracy z dzieckiem.

Przykładowy scenariusze jednej z sesji (spotkania)

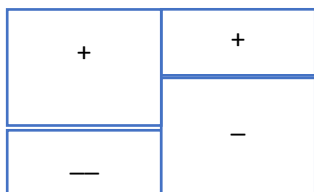
Wszystkie sesje (spotkania), począwszy od drugiego spotkania, mają swój stały schemat (jest to szczególnie ważne m. in. ze względu na budowanie poczucia bezpieczeństwa uczestników):

- Krótka „runda” na rozpoczęcie: „Co teraz czujesz?”.
- Omówienie tego, co zdarzyło się w domu podczas minionego tygodnia – sukcesów w połączeniu z odczytywaniem i omówieniem pracy domowej.
- Realizacja przewidzianego na sesję tematu (ćwiczenia, dyskusje, omówienia).
- Zadanie pracy domowej.
- Runda na zakończenie: „Co było dziś dla mnie ważne”, „Co najbardziej mnie poruszyło?” (należy wystrzegać się pytania: „Co mi się dzisiaj podobało?”).

SESJA II – „JAK WIDZĘ MOJE DZIECKO?” (CZAS TRWANIA: 135 min.)

1) Ćwiczenie: prostokąty.

Trener wydaje polecenie do uczestników, by narysowali prostokąt (lub prostokąty, przy większej liczbie dzieci), podzielili je na dwie części (zachowując odpowiednie proporcje) pokazujące, jaką część zachowania swojego dziecka akceptują, a jaką nie.

Następnie prowadzący dzieli uczestników na małe grupy 3–4 osobowe. Rozmowa w grupach każdy z uczestników opowiada pozostałym co tak naprawdę mieści się w części zaznaczonej minusem, jakie przyzwyczajenia, nawyki, zachowania itp. Na podzielenie się swoimi spostrzeżeniami uczestnicy mają 15 minut.

Trener prosi uczestników, aby wypisali 5 pozytywnych cech swojego dziecka, i kolejno je odczytali. Następnie trener wywołuje dyskusję zadając uczestnikom następujące pytania:

- ⇒ jak wygląda proporcja + i – na moim rysunku;
- ⇒ o co tak naprawdę mi chodzi, gdy myślę, że dziecko w jakiejś części mieści się na polu (–);
- ⇒ czy umiem dokładnie określić, czego dotyczy problem;
- ⇒ czy łatwo było mi znaleźć 5 pozytywów mojego dziecka, dzieci?

Uwaga: jeśli zdarzy się w grupie osoba nie posiadająca własnych dzieci, może to ćwiczenie wykonać, opierając się na bliskich jej osobach, partnerze, rodzicach itp. Warto zachęcić uczestników, by wykonały to ćwiczenie z domownikami.

2) Ćwiczenie: koncentracja.

Trener przeprowadza krótką zabawę mającą na celu koordynację lewej i prawej półkuli. Uczestnicy stojąc w kręgu wyciągają ręce rozkładając ramiona: jedną układając w „łódkę” skierowaną w dół, u drugiej wyciągają jedynie palec wskazujący stojąc blisko siebie na przemian tworzą łańcuszek (ich palec wskazujący dotyka „łódkę” sąsiada). Ich zadaniem na słowo „trzy” jest jednocześnie uciec z palcem i złapać palec ręki sąsiada do swojej „łódky”.

- ⇒ Trener omawia slajdy rodzaje wychowania, fazy rozwoju.
- ⇒ Dyskusja.
- ⇒ Trener zadaje uczestnikom pytanie: „O co nam, dorosłym chodzi w wychowywaniu?”, „Jaki jest cel wychowania?”.
- ⇒ Prosi o skojarzenia związane ze słowem wychowanie, o doświadczenia uczestników.
- ⇒ Celem dyskusji jest stworzenie listy i odpowiedź na pytanie: Do czego wychowujemy swoje dzieci?
- ⇒ Powstanie prawdopodobnie długa lista, która uświadamia nam, dorosłym, że wychowanie to proces bardzo złożony, zmienny w swych treściach i formach.

3) Ćwiczenie: cztery podstawowe typy rodziców.

Trener dzieli uczestników na 4 zespoły, każdy zespół dostaje kartkę papieru na której uprzednio zostaje zapisany jeden typ rodzica:

- ⇒ rodzic dominujący;
- ⇒ rodzic zaniedbujący;
- ⇒ rodzic pozwalający na wszystko;
- ⇒ rodzic kochający i stanowczy.

Zadaniem uczestników jest zastanowienie się i scharakteryzowanie poszczególnego typu rodzica pod względem:

- ⇒ charakterystycznego zachowania;
- ⇒ co głównie taka osoba sobie myśli;
- ⇒ jakie przejawia i jak wyraża uczucia;
- ⇒ oraz co zyskuje lub traci tak się zachowując.

Następnie zespoły dokonują podsumowania na forum.

Trener uzupełnia wypowiedzi.

4) Ćwiczenie: rola rodzica.

Każdy z uczestników zapisuje na karteczce samoprzylepnej, jaką, według niego, rolę pełni rodzic w wychowywaniu dziecka. Następnie wiesza swoją wypowiedź na dużym arkuszu. Prowadzący podsumowuje pracę uczestników.

5. Przewidywane trudności w pracy grupą i sposoby radzenia sobie z nimi.

- ⇒ **Niska świadomość potrzeb uczestniczenia.** Rodzice nie mający jeszcze problemów opiekuńczo-wychowawczych nie dostrzegają potrzeb doskonalenia swoich umiejętności rodzicielskich. Nie mają świadomości, że zdobyta wiedza jest uniwersalna i może być pomocna w przyszłości. Natomiast rodzice, którzy już dostrzegają problemy wychowawcze ze swoimi dziećmi, obawiają się oceny i obarczania ich odpowiedzialnością za niepowodzenia wychowawcze. Dobrym sposobem zmiany

świadomości rodziców są szeroko rozumiane kampanie informacyjne i organizacja form edukacyjnych w formie zajęć integracyjnych.

- ⇒ **Opór przed udziałem w zajęciach warsztatowych.** Zdecydowana większość osób przyzwyczajona jest do podających form edukacji i bardzo często na początku warsztatów okazuje niechęć lub obawę przed aktywnym uczestnictwem w ujęciach w formie warsztatowej. Ważne jest zbudowanie zaufania na początku zajęć i jak najmniej wprowadzania formalnego ich charakteru, co zdecydowanie ułatwia otwarcie się i aktywne uczestnictwo w zajęciach.
- ⇒ **Problem z dyscypliną w grupie** (wychodzenie z zajęć pod pretekstem obowiązków domowych). Rozwiązaniem może tu być zawarcie kontraktu z danymi osobami jeszcze w fazie rekrutacji lub z grupą na początku zajęć. Organizację zajęć dopasować w czasie dogodnym dla rodziców, wcześniej dostarczyć harmonogram z dokładnymi godzinami zajęć.
- ⇒ **Problemy w werbalizowaniu problemów opiekuńczo-wychowawczych, emocji, krytyki.** Pierwsze zajęcia powinny mieć charakter treningu komunikacji w celu zapewnienia poprawnych relacji między uczestnikami zajęć, które również będą owocować lepszymi relacjami z dziećmi.
- ⇒ **Problemy z byciem „tu i teraz”** – wskazane warsztaty wyjazdowe.

6. Sposób ewaluacji wraz z narzędziami ewaluacji.

Ankieta porównawcza, przeprowadzona wśród rodziców przed przystąpieniem do programu i po zakończeniu jego realizacji, badająca: znajomość metod wychowawczych, stopień poczucia bezradności w kontaktach z dzieckiem i najczęściej występujące trudności wychowawcze.

Grupa psychoedukacyjna dla rodziców doskonalących umiejętności wychowawcze ANKIETA DLA RODZICÓW

Prosimy o udzielenie odpowiedzi na poniższe pytania. Ankieta jest anonimowa.

Oceń w skali od 1 do 6 (gdzie 1 oznacza nisko a 6 bardzo wysoko)
poziom swoich umiejętności wychowawczych.

Jak oceniasz swoją/e:

1. Znajomość poszczególnych faz rozwojowych dziecka:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

2. Znajomość właściwych postaw rodzicielskich:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

3. Znajomość właściwych metod wyciągania konsekwencji wobec dziecka:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

4. Umiejętności właściwego karania bez krzywdzenia dziecka:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

5. Umiejętności właściwego chwalenia dziecka:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

6. Umiejętności komunikowania się z dzieckiem z uwzględnieniem komunikacji werbalnej i niewerbalnej:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

7. Umiejętności rozpoznawania, nazywania i konstruktywnego wyrażania uczuć:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

8. Umiejętności zachęcania dziecka do współpracy i pomocy

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

9. Umiejętności radzenia sobie z agresją u dzieci, pokonywaniem złości:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

10. Umiejętności z problemami uzależnień u dzieci:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

11. Umiejętności w zakresie rozwiązywania problemów szkolnych i motywowania dzieci do nauki:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

12. Umiejętności twórczego spędzania czasu wolnego z dzieckiem:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

13. Umiejętności w zakresie rodzajów zabaw z dzieckiem (czy potrafisz bawić się z dzieckiem):

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

Dziękuję za uzupełnienie ankiety.

7. Wymagane przygotowanie pracownika socjalnego – warunki jakie powinien spełniać prowadzący.

- ⇒ Przygotowanie zawodowe (studia psychologiczne ewentualnie pedagogiczne).
- ⇒ Ukończenie kursu przygotowującego do prowadzenia zajęć grupowych.
- ⇒ Bycie rodzicem (w wyjątkowych przypadkach w tandemie prowadzących przynajmniej jedno z nich musi spełniać ten warunek).
- ⇒ Doświadczenie w prowadzeniu zajęć warsztatowych z grupą dorosłych.
- ⇒ Pewne doświadczenie i wiedza w pracy terapeutycznej (optymalna jest sytuacja, gdy prowadzący jest po własnej terapii i ma ukończoną jakąś formę doskonalenia zawodowego w tej dziedzinie).

Ten ostatni warunek wynika z faktu, że choć z założenia warsztaty mają charakter psychoedukacyjny, to jednak bardzo często dochodzi do sytuacji, w których istnieje konieczność podejmowania działań typowo terapeutycznych. Oczywiście nie prowadzi się terapii indywidualnej w trakcie zajęć, ale prowadzący musi umieć:

- ⇒ Rozumieć i wstępnie zdiagnozować problem;
- ⇒ Udzielić wsparcia w danym momencie;

- ⇒ pomóc danej osobie po zakończeniu zajęć (osobiście lub wskazać miejsce i formę pomocy);
- ⇒ oddzielić własne problemy od problemu uczestnika grupy.

PRZYKŁAD 3

Scenariusz zajęć edukacyjno-wychowawczych dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym¹⁷

Cele zajęć:

- ⇒ Opanowanie przez rodziców „sztuki porozumiewania się” z własnym dzieckiem;
- ⇒ Przedstawienie metod aktywnego słuchania;
- ⇒ Wyrabianie umiejętności akceptowania przez rodziców uczuć i stanów emocjonalnych dziecka;
- ⇒ Wykształcenie umiejętności zrozumienia i nazywania uczuć towarzyszących dziecku;
- ⇒ Zapoznanie rodziców ze sposobem rozwiązywania konfliktów w relacji rodzic- dziecko metodą bez porażek.

Wstęp

Niezależnie od wieku, dziecko stara się poznawać świat wszystkimi zmysłami. Najczęściej w praktycznym działaniu, poprzez doświadczenie, poszukiwanie. Buntujemy się często przeciwko takiej nadmiernej ruchliwości swoich pociech. Przestrzegamy je przed niebezpieczeństwami, denerwujemy się kiedy nasze dziecko nie słucha. Nasze dzieci w wieku 6, 7-lat stają się coraz bardziej samodzielne, coraz częściej „walczą” z nami o uznanie ich praw. Buntują się kiedy mówimy im jak mają postępować, a sami robimy zupełnie coś innego. Musimy sobie uświadomić, że sposób naszego zachowania wobec dziecka uczy go, jak rozmawiać z nami, a także z innymi ludźmi, jak postępować, jak się zachowywać.

Najlepszym określeniem dla naszych rodzicielskich dokonań wychowawczych będzie stwierdzenie E. I. Lowera *Dzieci wychowywane w domu gdzie uczy się zasad moralnych oraz stosuje się je w praktyce, rzadko stają się przestępcami.*

Od początku naszego rodzicielstwa „siejemy” w naszych dzieciach ziarna dobra i zła, które sami w sobie nosimy. Dlatego bardzo ważne jest, abyśmy wiedzieli czego sami chcemy od życia, co jest dla nas wartością, według jakich zasad moralnych postępujemy. Jeśli będziemy tego świadomi, łatwiej nam będzie pokazywać dobrą drogę naszym dzieciom. Będziemy umieli je akceptować, rozumieć i szanować takimi jakimi są, a nie jakimi chcielibyśmy, żeby byli.

Ćwiczenie 1

Leży przed Państwem czysta kartka. Proszę zaznaczyć na niej kreską, jaką część swojego dziecka akceptujecie, a jaką nie np.

+	+
-	-

Teraz proszę, abyście Państwo w części (+) zapisali trzy pozytywne cechy waszego dziecka.

¹⁷ Por. *Trening kompetencji rodzicielskich – zbiór scenariuszy zajęć z rodzicami dla pedagogów i psychologów*, red. P. Ziółkowski, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, Bydgoszcz 2015;

Podsumowanie:

Proszę spojrzeć na swoją kartkę i zobaczyć jak wygląda proporcja (+) i (-). Co podoba się Państwu w zachowaniu dziecka i czy łatwo było znaleźć jego pozytywne cechy? Proszę podzielić się swoimi odczuciami.

Najczęściej znamy dobre i słabe strony naszych dzieci. Rzadko jednak chwalimy je, uważając, iż nie należy dziecko rozpieszczać. Często wytykamy mu popełnione błędy, krytykujemy. Zastanówmy się przez chwilę kiedy sami lepiej funkcjonujemy, czy wtedy kiedy jesteśmy chwaleni, czy kiedy jesteśmy krytykowani? Dziecko rzadko chwalone, często krytykowane, lekceważone przez najbliższych „łatwo uwierzy, że do niczego się nie nadaje. Jakże często nauczyciel słyszy od ucznia słowa, nie umiem”, nie potrafię”, „nie dam rady”, „nie wiem”. Taka postawa może prowadzić do tego, że dziecko uwierzy w to co mówi i nie będzie już miało ani chęci ani siły cegokolwiek zmieniać, albo stanie się „trudnym” i uciążliwym dzieckiem zarówno dla rodziców jak i otoczenia. O takich zachowaniach u najmłodszych, mówiliśmy na pierwszych warsztatach. Uczyliśmy się jak je wyciszać i uspokajać w sposób przyjemny zarówno dla dzieci jak i rodziców.

Wiele problemów wynika z faktu, że my rodzice często nie potrafimy rozmawiać z naszymi pociechami, nie umiemy ich właściwie słuchać, nie potrafimy rozwiązywać konfliktów w sposób, który satysfakcjonowałby obie strony konfliktu, czyli rodzica i dziecko.

Ćwiczenie 2

Czy dzieci Państwa zwracają się do Was ze swoimi problemami, sprawami, opowiadają o sobie, o tym co robią w przedszkolu, na podwórku?

Chętni rodzice wypowiadają się, wszyscy wypełniają punkt 1 ankiety dla rodziców (zamieszczona poniżej).

Podsumowanie:

Staramy się uświadomić rodzicom, że dzieci nie zawsze dzielą się z rodzicami swoimi przeżyciami, odczuciami od razy, „na gorąco”. Po pewnym czasie, kiedy emocje opadają łatwiej im o tym mówić z najbliższymi. Kiedy widzimy, że dziecku coś dolega, z czymś się zmagają, nie naciskamy aby nam o tym opowiedziało. Poczekajmy, a na pewno w odpowiednim momencie podzieli się z nami swoim problemem czy zmartwieniem.

Należy jednak pamiętać, że czasami dzieci zamykają się w swoim świecie, ponieważ nie potrafimy ich właściwie wysłuchać. Zamiast zrozumieć co czują w danej sytuacji i zaakceptować ich uczucia z reguły krytykujemy, reagujemy zbyt gwałtownie, bądź po prostu lekceważymy lub co gorsza, wysmiewamy ich przeżycia.

Ćwiczenie 3

Córka lub syn przychodzi i chce Wam usilnie o czymś opowiedzieć. Pani/Pan jest zajęta/y czynnością, która was bardzo absorbuje.

Jak reagujecie na zachowanie dziecka? Co dziecko w tej sytuacji usłyszy od rodzica?

Chętni rodzice wypowiadają się, wszyscy wypełniają punkt 2 ankiety dla rodziców.

Podsumowanie:

Zwracam rodzicom uwagę na konieczność słuchania dziecka zawsze gdy ma problem, bądź gdy chce się z nim podzielić sukcesem. Większość dorosłych zajęta własnymi sprawami, nieuważnie słucha co dziecko do niego mówi. Przykład – Jak jeden z rodziców czułby się, gdyby współmałżonek nie słuchał tego co ma mu do powiedzenia?

Chcąc by dziecko miało do nas zaufanie i chciało z nami rozmawiać o sobie musi być przekonane, że słuchamy je uważnie.

Aby to osiągnąć musimy:

- ⇒ Przerwać wykonywane zajęcia (wyłączamy TV, odkładamy gazetę, prasowanie itp.),
- ⇒ Kierujemy wzrok na dziecko,
- ⇒ Słuchamy całym ciałem – pochylamy się ku dziecku. Siadamy blisko,
- ⇒ Nie przerywamy gwałtownie wypowiedzi dziecka,
- ⇒ Nie wyśmiewamy się z tego o czym dziecko mówi.

Ćwiczenie 3

Proszę sobie wyobrazić, że dziecko przychodzi z przedszkola i mówi: „Przedszkole jest okropne, pani była ze mnie niezadowolona, dzieci nie chciały się ze mną bawić, a ja byłem bardzo grzeczny!”

Co wówczas odpowiedzielibyście dziecku?

Chętni rodzice wypowiadają się, wszyscy wypełniają punkt 3 ankiety dla rodziców.

Podsumowanie:

Odpowiadamy dziecku różnie. Czasem współczujemy mu, udzielamy rad, lekceważymy zajście mówiąc: „To jeszcze nie koniec świata”, bądź zaprzeczamy temu co dziecko czuje mówiąc: „Nie przesadzaj, przecież nic takiego się nie stało!” Takie odpowiedzi nie zadowolają dziecka. Gdybyśmy się zastanowili to doszlibyśmy do wniosku, że takie odpowiedzi na nasze problemy też by nas nie satysfakcjonowały. Takie odpowiedzi raczej wzbudzają złość lub w najlepszym przypadku powodują „zamknięcie ust” przed rodzicami.

By pomóc dziecku należy:

- ⇒ Wysłuchać go bardzo uważnie
- ⇒ Zaakceptować jego uczucia np. złość, strach, lęk itd.
- ⇒ Pozwolić wyjawic dziecku co czuje, nie krytykować go, zbytnio nie wypytywać

Musimy pogodzić się z faktem, że dziecko czuje to co czuje i nie zmienimy tego słowami. Przytulmy je – często to jest najlepsze lekarstwo na dziecięce zmartwienia.

W przedstawionej sytuacji wystarczyło powiedzieć :

- ⇒ „Rozumiem Twoje zniechęcenie i zdenerwowanie” lub
- ⇒ „Widzę, że dzisiejszy dzień nie był w przedszkolu najbardziej udany”

Dzieci wysłuchane i zrozumiane często same radzą sobie z uczuciami, które nimi targają. Chętniej też korzystają z pomocy i rad osoby, która je rozumie i umie to dziecku okazać.

Ćwiczenie 4

Proszę sobie wyobrazić następującą sytuację.

Dziecko bawi się klockami. Do pokoju wchodzi mama. Prosi aby dziewczynka zakończyła zabawę, posprzątała klocki, umyła ręczki i przyszła na kolację.

Dziewczynka nie chce wykonać poleceń mamy. Rodzic podniesionym głosem domaga się posłuszeństwa. Podbiega do Zosi i krzyczy. Chwyta dziecko i okłada klapsami.

Dziewczynka płacze, tupie ze złości nogami i obawiając się, że znowu otrzyma lanie, rzuca klocki do pudełka. Mama bierze córkę na ręce, zanoszą do łazienki, gdzie krzykiem i siłą zmusza dziecko do umycia się.

Jak Pani/ Pan postąpiłaby/łby w takiej sytuacji. Jakie są możliwości- inne niż kara- wpływu na zachowanie dziecka?

Chętni rodzice wypowiadają się, wszyscy wypełniają 4 punkt ankiety dla rodziców.

Podsumowanie:

Najczęściej w takiej sytuacji rodzice wykorzystują swoją przewagę nad dzieckiem, nie próbują z nim spokojnie rozmawiać, negocjować. Uważają, że jest to dla nich strategia postępowania nie do przyjęcia.

Możemy jednak wyjść z takiej sytuacji „z twarzą” Należy:

- ⇒ Wyrazić sprzeciw wobec zachowania dziecka spokojnie, ale stanowczo
- ⇒ Przedstawić mu swoje uczucia i oczekiwania
- ⇒ Porozmawiać krótko z dzieckiem, dążyć do ugody z nim
- ⇒ Starać się egzekwować ustalenia

Sposób ewaluacji wraz z narzędziami ewaluacji.

Ankieta porównawcza, przeprowadzona wśród rodziców przed przystąpieniem do programu i po zakończeniu jego realizacji, badająca: znajomość metod wychowawczych, stopień poczucia bezradności w kontaktach z dzieckiem i najczęściej występujące trudności wychowawcze.

KWESTIONARISZ ANKIETY DLA RODZICÓW

1. Jak często dziecko zwraca się do Pani(Pana) ze swoimi problemami?
 - a) zawsze
 - b) często
 - c) czasami
 - d) bardzo rzadko
 - e) nigdy
2. Gdy dziecko chce porozmawiać, czy przerywa Pani(Pan) wykonywaną czynność i uważnie słucha co dziecko mówi?
 - a) zawsze tak robię
 - b) czasami tak robię
 - c) odkładam rozmowę z dzieckiem na później
 - d) nie mam czasu na rozmowy z dzieckiem
 - e) inne możliwości.....
3. Dziecko wraca zdenerwowane z przedszkola i mówi „Przedszkolu jest okropne, Pani była ze mnie niezadowolona, dzieci nie chciały bawić się ze mną, a ja byłem bardzo grzeczny!”
Jak wówczas Pani/Pan reaguje?
 - a) współczuję dziecku
 - b) staram się go pocieszyć
 - c) pouczam co ma zrobić w tej sytuacji, daję dobrą radę
 - d) krytykuję nauczyciela
 - e) uważnie słucham dziecka i daję mu do zrozumienia, że rozumiem co czuje ono w takiej sytuacji
 - f) inne możliwości.....
4. Dziecko nie chce wykonać waszego polecenia, tupie, złości się.:
 - a) krzyczycie na nie
 - b) stosujecie karę fizyczną
 - c) rozmawiacie z nim, negocjujecie
 - d) tłumaczycie mu jak się czujecie w tej sytuacji
 - e) stanowczo ale spokojnie żądacie wykonania polecenia
 - f) wspólnie wykonujecie daną pracę
 - g) inne możliwości....

Opracowanie programu szkoleń w oparciu o Art. 44. 1. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz Rozporządzenia w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej

Szkolenia prowadzi się również na etapie przygotowania kandydatów do przysposobienia.

Część szkoleń ma charakter sesji grupowych, część – indywidualnych z udziałem małżonków i pary psychologów. Tematyka wiodąca to: motywacja do adopcji, oczekiwania wobec dziecka, relacje w rodzinach generacyjnych i w parze małżeńskiej oraz psychoedukacja dotycząca jawności adopcji i specyfiki adopcyjnego rodzicielstwa¹⁸.

¹⁸ *Ramowy programu szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych*, opracowanego i realizowanego przez będący w strukturach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Małopolskiego Ośrodka Adopcyjnego, *Mapa pomocy rodzinie, Rodzicielstwo zastępcze i adopcja*, ROPS, Kraków 2012, s. 34.

MODUL	TEMATYKA SZKOLEŃ	LICZBA GODZIN
1.	Prawne aspekty adopcji.	2
2.	Integracja grupy. Wprowadzenie w tematykę zajęć.	1
3.	Warsztaty z zakresu wzmocnienia prawidłowej motywacji kandydatów do przysposobienia dziecka.	5
4.	I. Zagadnienia przeżywania i radzenia sobie ze stratą w kontekście niemożliwości posiadania biologicznego potomstwa lub utraty dziecka. II. Życiowe straty dziecka. Sposoby wspierania dziecka w radzeniu sobie z życiowymi stratami.	5
5.	Problematyka jawności adopcji – prawda o pochodzeniu dziecka.	4
6.	Problematyka roli więzi emocjonalnych w rodzinie, kształtowanie się więzi w rodzinach adopcyjnych oraz typów przywiązania i ich konsekwencji dla rozwoju dziecka.	5
7.	Problemy dotyczące rozwoju dziecka wychowywanego poza rodziną naturalną, w tym wpływu przebiegu życia płodowego, sytuacji kryzysowych i występowania przemocy w rodzinie na zachowanie i rozwój dziecka.	3
8.	Metody budowania poczucia wartości u dziecka.	2
9.	Metody stymulowania rozwoju psychofizycznego.	2
10.	Warsztaty umiejętności wychowawczych z uwzględnieniem specyficznych potrzeb dzieci, w szczególności z uwagi na ich wiek.	3
11.	Podstawy pielęgnacji i rozwoju psychomotorycznego niemowląt.	1
12.	Podstawy wiedzy o zdrowiu dziecka, profilaktyce prozdrowotnej, objawach sygnalizujących choroby i postępowania w takich przypadkach.	1
13.	Zagadnienia z zakresu wspomagania dziecka z problemami emocjonalnymi i zaburzeniami zachowania.	2
14.	Zagadnienia z zakresu wspomagania rozwoju dziecka z zaburzeniami rozwojowymi, w tym dziecka z alkoholowym zespołem płodowym (FAS).	3
15.	Zagadnienia z zakresu wspomagania rozwoju dziecka niepełnosprawnego.	2
16.	Tematyka z zakresu przygotowania dzieci własnych do zmiany ich sytuacji rodzinnej w chwili przyjęcia dziecka do rodziny.	2
17.	Formy pomocy i wsparcia dla rodzin adopcyjnych	2

Przykładowy program szkolenia składa się z 17 modułów tematycznych, które opracowane są zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka. Program zaplanowany jest na 45 godz. dydaktycznych. Warsztatowy charakter szkolenia pozwala na dokładne omówienie zagadnień z równoczesnym zaangażowaniem wszystkich uczestników szkolenia.

Szkolenie pozwala na wykorzystanie potencjału intelektualnego i doświadczenia życiowego uczestników. Szkolenie ma wzmocnić indywidualną wrażliwość kandydatów, pozwolić na świadome przewartościowanie własnych postaw wobec przysposobienia.

Szkolenie prowadzone jest przez minimum dwóch specjalistów, którzy są równocześnie pracownikami ośrodka adopcyjnego.

Źródło: *Mapa pomocy rodzinie, Rodzicielstwo zastępcze i adopcja*, ROPS, Kraków 2012, s. 35.

Na podstawie art. 44, pkt. 1. ustawy o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka są obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny.

Program szkolenia dotyczy:

- ⇒ szkolenia kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, **rodziny zastępczej niezawodowej** lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz kandydatów na dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej,
- ⇒ szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji **rodziny zastępczej zawodowej** lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz dla kandydatów na dyrektora placówki opiekuńczo – wychowawczej
- ⇒ szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz dla kandydatów na dyrektora placówki opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego, którzy będą sprawować opiekę i wychowanie **nad dziećmi niepełnosprawnymi**
- ⇒ szkolenia dodatkowego dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej pełniącej funkcję **pogotowia rodzinnego**.

Cele programu:

- ⇒ wyposażenie uczestników w umiejętności nawiązywania dobrej relacji z dzieckiem w oparciu o zasady dobrego komunikowania się,
- ⇒ doskonalenie umiejętności opiekuńczych, umiejętności radzenia sobie w sytuacjach stwarzających trudności wychowawcze oraz pokonywania trudności związanych z kompensacją opóźnień rozwojowych, przygotowanie kandydatów do lepszego zrozumienia dziecka z zaburzeniami emocjonalnymi i deficytami rozwojowymi,
- ⇒ przygotowanie do podjęcia współpracy z rodziną naturalną na rzecz podtrzymania więzi dziecka z rodziną oraz zwiększenia jego szans powrotu do środowiska naturalnego,
- ⇒ zapoznanie z zagadnieniami organizacji opieki nad dzieckiem i rodziną.

Szczegółowo zakres tematyczny szkoleń programowy szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz dla kandydatów na dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego określa Rozporządzenie MPiPS z dnia 9 grudnia 2011 r. w *sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej*¹⁹, obejmuje on:

¹⁹ § 2.1. Rozporządzenia MPiPS z dnia 9 grudnia 2011 r. w *sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej* (Dz.U. nr 274, poz. 1620).

1. elementy prawa rodzinnego oraz zagadnienia z zakresu praw dziecka;
2. regulacje prawne w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w tym:
 - a) zagadnienia organizacji opieki nad dzieckiem i możliwości uzyskania wsparcia w wychowaniu dzieci, w szczególności informacje o zadaniach i kompetencjach organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz powiatowego centrum pomocy rodzinie w sprawach dotyczących rodzin zastępczych zawodowych, rodzin zastępczych niezawodowych, rodzinnych domów dziecka i placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego,
 - b) zasady finansowania rodzin zastępczych zawodowych, rodzin zastępczych niezawodowych, rodzinnych domów dziecka i placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego;
3. wiedzę na temat specyfiki pieczy zastępczej, jej celu i czasowego charakteru;
4. wybrane elementy pedagogiki, psychologii rozwojowej i wychowawczej, z uwzględnieniem:
 - a) problemów dotyczących rozwoju dziecka wychowywanego poza rodziną naturalną,
 - b) wpływu sytuacji kryzysowych na dziecko i rodzinę, wiedzy na temat więzi, ich budowania i znaczenia w życiu dziecka,
 - c) występowania przemocy w rodzinie,
 - d) efektywnej komunikacji z dzieckiem oraz innymi uczestnikami procesu pieczy zastępczej, z uwzględnieniem rodziców biologicznych dziecka,
 - e) potrzeb edukacyjnych dzieci i sposobów wspierania dzieci w kompensowaniu opóźnień edukacyjnych i rozwijaniu zainteresowań;
5. podstawy wiedzy o rozwoju fizjologicznym i zdrowiu dziecka, profilaktyce prozdrowotnej, objawach sygnalizujących choroby i postępowaniu w takich przypadkach;
6. wiedzę o wpływie środowiska, w którym dziecko się wychowuje, na jego rozwój i zachowanie;
7. wiedzę i umiejętności rozpoznawania indywidualnych potrzeb dziecka oraz oceny sytuacji dziecka;
8. wiedzę z zakresu organizacji pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
9. organizowanie wspomagania rozwoju dziecka z problemami emocjonalnymi i zaburzeniami zachowania;
10. podstawową wiedzę o uzależnieniach i ich wpływie na dziecko i rodzinę, a także o rozpoznawaniu objawów występowania u dziecka uzależnień;
11. wiedzę o znaczeniu rodziny biologicznej w życiu dziecka oraz wskazówki do udziału rodziny zastępczej w planie pracy z rodziną biologiczną, prowadzonej przez asystenta rodziny i koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów bezpośrednich i pośrednich z rodziną biologiczną oraz działań ukierunkowanych na reintegrację rodziny biologicznej lub zapewnienie dziecku trwałego środowiska rodzinnego;
12. wiedzę na temat wpływu pieczy zastępczej na środowisko rodziny zastępczej ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci naturalnych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka i kandydatów na dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
13. zapoznanie się z doświadczeniami wychowawczymi rodzin, które sprawują pieczę zastępczą, w formie praktyk w rodzinie zastępczej zawodowej, rodzinnym domu dziecka lub placówce opiekuńczo-wychowawczej

Liczba godzin szkolenia, przeznaczona na zakres programowy, nie może być mniejsza niż 60 godzin dydaktycznych.

W przypadku kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz kandydatów na dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego (oraz tych, którzy będą sprawować opiekę i wychowanie nad dziećmi niepełnosprawnymi),

zakres programowy szkolenia poza ww. zakresem, obejmuje dodatkowo treści programowe określone w : § 3. 1. oraz § 4. 1. Rozporządzenia²⁰.

Bibliografia:

- Arendarska A., Wojcieszek K., *Przygotowanie profilaktyki domowej*, PARPA, Warszawa 2003.
- Domaradzki P., Krzyszkowski J., *Wsparcie dziecka w rodzinie i pieczy zastępczej. Ujęcie praktyczne* (Ebook), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.
- Gordon T., *Wychowanie bez porażek szefów, liderów, przywódców*, Wydawnictwo PAX, 2000.
- Łaguna M, Fortuna P., *Przygotowanie szkolenia. Czyli jak dobry początek prowadzi do sukcesu*. Wyd. GWP, Gdańsk 2008.
- Łaguna M., Kozak A., *Metody prowadzenia szkoleń. Czyli niezbędnik trenera*, wyd. GWP, Gdańsk 2012.
- Łaguna M., *Szkolenia. Jak je prowadzić, by...*, GWP, Gdańsk 2004.
- Łaguna M., *Szkolenia. Jak je prowadzić, by...*, GWP, Gdańsk 2004.
- Ławniczak D., Marszałkowska M., Mierzejewska B., Polczyk D., Zeller L., *Standard pracy socjalnej z rodziną z dziećmi*, www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/SPS_RZD_23luty.pdf
- Łuczyński A., *Dzieci w rodzinach zastępczych i dysfunkcyjnych*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008
- Mapa pomocy rodzinie, Rodzicielstwo zastępcze i adopcja*, ROPS, Kraków 2012.
- Poradnik zastępczego rodzicielstwa dla rodziców zastępczych, kandydatów na rodziców zastępczych oraz osób i instytucji pracujących z rodzinami zastępczymi*, red. K. Mimiec, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków 2007.
- Ramowy programu szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych*, opracowanego i realizowanego przez będący w strukturach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Małopolskiego Ośrodka Adopcyjnego.
- Rozporządzenia MPiPS z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej (Dz.U. nr 274, poz. 1620).
- Sakowska J., *Szkoła dla Rodziców i Wychowawców*, [w:] *Zeszyty metodyczne 2 – Wychowywać to kochać i wymagać*, CMPPP, Warszawa 2006.
- Sakowska J., Talar M., Woynarowska T., *Szkoła dla Rodziców i Wychowawców – ludzie, program wydarzenia wczoraj i dziś*, [w:] *Zeszyty metodyczne 12*, Warszawa 2012.
- System wspierania i formy pracy z rodziną*, ROPS, Kraków 2015.

²⁰ § 3. 1. oraz § 4. 1. Tamże.

Trening kompetencji rodzicielskich – zbiór scenariuszy zajęć z rodzicami dla pedagogów i psychologów, red. P. Ziółkowski, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, Bydgoszcz 2015.

Ustawa z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2017, poz. 697).

Winogrodzka L., *Rodziny zastępcze i ich dzieci*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2007.

Wspomaganie procesu wychowawczego programami profilaktyczno-edukacyjnymi, red. A. Bodanko, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1999.

